

דמולד וי"ד כי צריאת אדכ"ר. ולזה כתבו דשנת ג"א תתכ"ט (כיוונו לוי"ד) חרצ כצית. ורש"ל ע"ש חשבונותיו לגכ"ג תתע"ו, דס"ל דשנה שלאחרי כי צריאת אדכ"ר כהסדר עולם כנ"ל, ולזה כתב דשנת ג"א תתכ"ח (כיוונו לגכ"ג תתע"ו) חרצ כצית. אמנם לכו"ט צין לרש"י וצין להתוס' ליכא חילוק כלל בשנת כחורצן ובשנות קיומו ודו"ק.

[העליתי דליכא ספק ומחלוקת כלל בשנת השמיטה האמיתית של הקבלה והמפשה, ורש"י והתוס' והרמב"ם דיל כולם כאחד בחדא שיטתא קיימו בזה.]

אוצר החכמה

[ע"ה] **וארווחא** צפירוש דברי רש"ל כנ"ל כי גם רש"ל כ"ל דשנת השמיטה היא כמו הקבלה והמעשה, דלפי דברי החוס' רצונו יכודא שכונא צהוס' ע"ז [ט' פ"ג] דד"ה כאן, שבעל דלרש"ל מקדים שנת השמיטה בשנה אחת מכפי פ"י רש"י ור"ת, וכו"ד צכר"א ש"ה, וצטור וי"ד סי' של"א וצטורש"ע חו"מ סי' ס"ז, לכאן מאוד יפלא דרש"ל יסבור נגד קבלת הגאונים והמעשה מדור דור, ואנחנו רואין כי גם הרמב"ם ז"ל אשר כי נראה לו להלכה כרצון, אפי"ה כי מצטל דעתו נגד קבלת הגאונים והמעשה, וכתב פ"ז שבעל דעתו כמח עמודים גדולים צכורא, אמנם לכנ"ל ח"ש דרש"י ורש"י ורמב"ם ז"ל וכל הראשונים ז"ל כולם בחדא שיטתא קיימו בהשגות שנות השמיטה, ואם כי בשנת כחורצן צ"ש לא קיימו בחדא שיטתא, ורמב"ם ז"ל הלך צד דרך אחרת מכל הראשונים ז"ל, אמנם בשנת השמיטה כולם כאהד בחדא שיטתא קיימו דשנת ג"א תתכ"ח לצכר"ה. דכ"ה ג"א תתכ"ט לוי"ד, דכ"ה ג"א תתכ"ח לגכ"ג תתע"ו. דכ"ה שפ"א לשטרות לכו"ט, כי שנה ראשונה לשמיטה, ורק בחילוק בשנת כחורצן צ"ש דלכרמז"ס ז"ל כי חורצן צ"ש בשנת ג"א תתכ"ט לצכר"ה דכ"ה ש"פ לשטרות. ושנה שלאחרי כי מולאי שביעית, ולרש"י ורש"י ור"ת וכו"ז"ה וכל הראשונים ז"ל כי חורצן צ"ש בשנת ג"א תתכ"ח לצכר"ה צמולאי שביעית עלמכ דכ"ה שפ"א לשטרות וכיוונו שצצרו ש"פ שנים שלימות ודו"ק.

סימן ב

לברר אם יש צדדי היתר אחרים להקל בשביעית בזה"ז, ואם מותר לכתחלה להערים לאפקועי איסור שביעית בזה"ז או לא.

[דיחוי למה שצידדו הרבנים הר"ד בקונט. דבר השמיטה וגם צידדו בס' אוצרות יוסף, ובס' תורת יהונתן. וגם בס' שבת הארץ. להקל בשביעית בזה"ז, מסעם דספידר לקלא. ודיחוי למש"ב בס' אוצרות יוסף להגאון מהר"י עגל ז"ל להביא סיוע לדבריו מהמנהג שהובא במהריט ח"א סי' פ"ה.]

[ע"מ] **זאת** עולם מן כמדבר צס"ה א' דאין מחלוקת כלל צין הראשונים ז"ל בשנת השמיטה וכולם בחדא שיטתא קיימו דשנת השמיטה היא כקבלת הגאונים והמעשה, ומעתה לחנם נדדו כרצנים

צע"ז ט"י ס"ל כנ"ל. ורק כוונת החוס' ליתן טעם להמנהג של הכסכמי למנות שנות עולם כיוונו המולדות מצכר"ד. דבאמת גם צלל הטעם דיוס אחד בשנה כ"י סג"י. וכמ"ש ר"י גאון כנ"ל דמולד צכר"ד הוא מטמל לתלמידים. ורק כחוב' נותנים טעם להמעמד ודו"ק. וכן מדויק מלשונם שכתבו צסוף דצריכס ח"ל יוכרי עכש"י נוכגין למנות מחשרי של חוכו שנות העולם כדפי דיוס אחד בשנה חסוב שנה עכ"ל. כרי דכל כוונתם רק ליתן טעם להמנהג שנתנה צמנס למנות שנות העולם מצכר"ד אצל אין כוונתם לחשוב גם שנות כדורות משנת החוכו, דזכ אינו חלוי צמנהג. רק כפי הקבלה וכפי המבואר צש"ס דאינו נשתנה כלל ח"ו, ולחנם טרח ונדחק צס"י קנ"א שס לייצב כא דמוין שנת החוכו. לצכר"ה אליצא דר"א דס"ל דצחשרי נכ"ע וס"ל צמד"ר צראשית כ"י דשמשו המולדות בשנת המצול יע"ש. וצאמת אין מוין לכו"ע שנת החוכו לצכר"ה, ואשר צזכ סכר גם קושייתו צס"י קפ"ט שבעש דלפי ההשגות אחי דשנת המצול כי ג' למחזור פ"ח וכי מעוברת, וממפורשי בהכרצים מראה דס"ל דכי שנה פשוטה, יע"ש, וצמנהגכ"ר נעלם ממנו לפום ריכסא משנה דעדיות פ"צ מ"י. וסע"ר פ"ד. אמנם להכיל גם לפי ההשגות אחי דכי שנה פשוטה. כי שנת החוכו אינו נחשב לצכר"ה, ועיין צדצרינו כנ"ל [צאות ה' ודו"ק].

[ישב לסתירת דברי רש"ל מצ"ז לערכין. באופן דלכ"ע בין לרש"י צ"ז וערכין. ובין להחוס' ליכא חילוק בשנת כחורצן ובשנות קיומו.]

[ע"ז] **פירות** כוונתו מכני מילי דכצצו דגס חכמי כעיצור המונים ממולד גכ"צ תתע"ו (ואשר כו"ד צהצוצה ר"י גאון ז"ל) ו"ל דס"ל לאמת דצריאת אדכ"ר כי אז, ומוין מאז לשנות אדכ"ר. ויסודתם צכר"י קודש דס"ל כר"א צס"ע כנ"ל [צאות ע"ג]. וכר"י צמד"ר צראשית כ"י כנ"ל [צאות ע"כ], וגם יש לקיים דצריכס צש"ס ומדרי חז"ל כנ"ל [צאות ע"ד]. ומעתה מכ מאד מיושב דברי רש"ל צע"ז [ט"י ע"א] דכ"ה לא נזכר צדצרינו על אחי חשבון ליירכר אדני חשבונותיו כצצו, ורק כעתיק צסתמא כחשבונות מסדר עולם, וכדמסיים לאחר כל החשבונות שכי ח"ל וככי חנו לכ צסדר עולם עכ"ל. וס"ל לרש"ל דחשבון כס"ע כס ממולד גכ"צ תתע"ו. דכ"ה שנה אחר וי"ד כנ"ל, ולחשבון זכ שפיר עק"צ מכשלמה ד' אלפים, דס"ל דכצית חרצ בשנת ג"א תתכ"ח לגכ"ג תתע"ו, דכ"ה ג"א תתכ"ט לוי"ד, דכ"ה ג"א תתכ"ח לצכר"ה. ולפי"ז גם צפירושו לש"ס דע"ז ס"ל כמו צפירושיו לערכין דחרצ כצית בשנת תכ"ח לצנינו, כיוונו דכצכ צכ"ד כסלו בשנת ג"א ת"ח לגכ"ג תתע"ו, וחרצ בשנת ג"א תתכ"ח לגכ"ג תתע"ו, ועבר ת"ח שנים שלימות מצנין כצית, וחרצ בשנת תכ"ח, צאופן דדברי רש"י ז"ל צע"ז וצערכין ושי' החוס' ז"ל, כמכ שפכ אחת ודצרים אחדי. ורק בחילוק דכחוס' עשו חשבון כשנים לצר"ע ממולד וי"ד. ולשיטתו' חזלו צר"י [ח' ע"א] צד"י לחקופת

זה שלא לצדך אין זה מנהג קבוע ע"פ ווחיקין עד
שיקשכ לנו ממנו יע"ש.

[פלאה על הגאון ראשיל מוהרי"ש אלישר ז"ל, שכ' שבהרדביו.
ובשער המצות, מבואר דהמנהג להחזיק המנין בטפס. העתק
הפסק של הסכמת כל החכמים בשנת השמיטה.]

א' ובהשבות הגאון ראשיל מוהרי"ש אלישר ז"ל
שכונא בקונטרס דבר השמיטה
כ"ל, ראיתי שכתב דכמנהג להחזיק המנין בספק
כונא בשו"ת ברדב"ן סי' תשל"א, ומאד נפלאתי דכא
כתשובה שם מייירי זאס הוא ספק להמפרים זאחב
שנה הוא עומד, אזל לא דגס לדידן איכא ספק
לדינא, ומפורש יולא כן בדבריו שכי' וז"ל ואם יודע
זאחיו שנה מכשמיטה הוא עומד אינו לריך להתנות
עכ"ל, הרי דס"ל לדינא אין כאן ספק כלל בשנת
השמיטה, ופשוט דמה שכתב ברדב"ן ז"ל אח"כ דמימ
טוב הוא להתנות מפני המחלוקת שיש לראשונים
אי זו היא שנת השמיטה עכ"ל. ע"כ כוונתו רק ממדת
חסידות, וגם לא הזכיר שיש שנה מנהג, ועוד דזמנו
הי' עוד טרם שילא הפסק מהסכמת כל החכמים
שכונא מן דב"י ז"ל כ"ל, אזל לאחר הפסק כ"ל
אדרבה עוד מלוח למנוע מלהתנות ולכטיל עוד ספק
זכ וכו"ל מהמצי"ט והמכרי"ט והחדדים וכו"ל
ז"ל, ומ"ש עוד בגאון כ"ל וז"ל וכמ"ש הרב בק' בשער
המלות ז"ל עכ"ל, נוראות נפלאתי דלא נזכר כלל בשער
המלות דיש ספק בשנת השמיטה כמבואר לכמעיין שם
דפי וילך, ומ"ש בשער המלות שם ואם הוא שנת
מע"ש הרי הם מע"ש פשוט דכוונתו שנה שכוה שנת
מע"ש זאמת בשנות אבד"ה, ואדרבה משם יש
לכונא ראי' דגם רבינו הארי"ה קדוש ז"ל ס"ל דמנהג
התנאי אין צו אפי' ממדת חסידות דכותב שם חומרות
דדיני המעשר ממה שכזכירו הארי"ה קדוש ז"ל
בחומרות יחירות אפי' שאינו מהויז צהם כפי דיין
שליך לנהוג מי שרולא להיות חסיד ע"ש, ואינו חושב
שם חומרות התנאי, וע"כ דס"ל לדיכא ספק כלל בשנת
השמיטה, של הקבלה והמעשה והסכמת כל החכמים.
ואין צמנהג התנאי אפי' משום מדת חסידות, ואדרבה
דמלוח למנוע מלהתנות כ"ל, והסכמת כל החכמים שזכר
כז"י כ"ל נזכר גם בשל"ה צאריכות בשער האותיות
אות קי' וז"ל ונמצא צפסק כרצנים כראשונים אשר
לפני קרוב לתשעים שנה קם חכם אחד לערער על
חשבון שנת השמיטה כפי הצנת לשון הרמב"ם ועמדו
חכמים בשלמים רבני ירושלם תוב"צ אשר היו צימים
כחם ונשארו לצרר (ליצון) [ליל לשון] הרמב"ם ושלחו
חכם אחד שלוח לרצני לפת תוב"צ יוליא לאור משפט
לשון הרמב"ם ז"ל. והצנתי גם לדעת המנהג אשר
נהגו קדמוניכם וברצנים אלה מפע ואלכ מפע אחר
כעיון עלתח הסכמת כולם היות המנהג הפשוט מיוסד
על אדני האמת סצרת הרמב"ם, והשנה אשר היו
נוכנים צהציעית היא עפי' סצרת הרמב"ם כפי מה
שכורו כרצנים, גם כתוב זאוחו פסק כי לא כעידו
זקני דמשק וכל סוריא היות המנהג כן. ואחרי כן כמו
שלשים שנה צימי כרצ רבי לוי בן חציו ז"ל קם מי
שרלח לחלוק על המנהג הקדוש ועל כרצנים הקדומים
אז נתקבלו כל החכמים אשר צירושלם גם שלחו לחכמי
נפת

כרצנים האחרונים כו"ד צקונטי דבר השמיטה נדפס
פעכ"ק שנת תרמ"ח, וגם לידדו צם' אולרות יוסף, וצם'
חורת יכונתו, וגם צם' שנת הארץ, להקל צהציעית צזכ"ז
לרצוב פוסקים רק מדרצנן וספיקא דרצנן לקולא,
אמנם לכ"ל אין ספק כלל, מלצד דאפי' אי כי' ספק
צין כראשונים ז"ל אף' כיון שכבר החזקנו שנת
השמיטה כהקבלת הגאונים אשר עליכס כתב הרמב"ם
צפי' מה' שמו"י ה"ו שהקבלה והמעשה כמה עמודים
גדולים צבוראח וצכס ראו להתלות עכ"ל. אי"כ אין
לחשוב זאח לספק וכמו שזכר כבר מזה צמהרלצ"ח סי'
קמ"ג, וצמצי"ט ח"א סי' כ"א, ומ"ש צם' אולרות יוסף,
דכמנהג להחזיק המנין צפסק ושכונא המכרי"ט ח"א
סי' פ"ה, נשתוממתי על כמנהג אשר כניא עוד
סייעתא לדבריו מזה המנהג, אשר המכרי"ט כתשובה
כ"ל כי שכוה מנהג צורות, שכי' וז"ל ומנהג צורות
הוא צמה שמתנים אס שנת מעשר צני או שנת מעשר
עני, וכי' כלום יש ספק צשנת המעשר הרי הלכה
מוחזקת ציד כל ישראל צשנת השמיטה כדעת הרמב"ם
ז"ל ואין לפקפק צה כלל עכ"ל, ועיין צשלי"ה שער
האות' אות קי' שקורא למנהג כ"ל מנהג רע שכי' וז"ל ויש
עוד מנהג רע נוסף על מ"ש צענין בהפקר, הם עושים
עלמס כמסופקים צידעית שנת השמיטה ואומרים אס
השנה הזאת שנת מעשר שני יכי' מעשר שני
צצד פלוגי מהכרי ומחולל על שו"פ ואם הוא שנת מעשר
עני כרינו מפקיר נכסי כו'. וכבר התרעס ע"ז צספר
החדדים וכתב שזה מנהג צורים. אזל מעיני החכמים
אינו נעלם זמן שנת השמיטה שכרי כל ישראל נהגו
כהרמב"ם לענין שמיטת כספים ועצודת קרקע
דשציעית על כן אין לעשות כן וחציבה מלוח צשעתה
וככל יפכ צעתו עכ"ל, ודע דאפי' לחוס' רבינו יכודי
שכתב דלרש"ל מקדים שנת השמיטה צשנה אחת
מש"ה הרצ"ס, וכו"ד צכרל"ש וצטור יו"ד סי' של"א
וצח"מ סי' ס"ז, מ"מ פשיטא דאין כוונתם דרש"ל
ס"ל כן למעשה, כיון דנוגע דבריו נגד קבלת הגאונים
וכמעשה מדור דור, וכרי חזיון דגם הרמב"ם אף'
שכי' דעתו מקודם לפסוק כרצנן, מ"מ חזר מזה
ופסק כהקבלת הגאונים והמעשה, וצפרט לפי"מ
דציארנו צעזכ"י צם' א', אין ככרח לדברי כחוס'
רבינו יכודי, כיון דרש"ל כתב חשבון השנים סתם,
ולא מצאח לאחכ חשבון ליציר יסד חשבונותיו, אי"כ
למה לנו לאפשי פלוגתא אס יכולים חנו צנקל וצטו"ס
לפרש כוונת רש"ל כולקחין מס"ע, שנוסד להשבון
גכ"צ תתע"ו, ואשר נהגו לחשוב להשבון זה גם צזמן
ר"ה גאון כ"ל, ואשר לפי"ז נרויח כי כל כראשונים
ז"ל צקוטצ אחד יכלכו וצחדא שיטתא קיימו צשנת
השמיטה, ונרויח עוד שלא יכי' דברי רש"ל סותרין
א"ע ועולים צקנה אחד, ועכ"פ למעשה לא נמצא
משולם צין כראשונים וכאחרונים ז"ל אשר לא החזיקו
לעיקר כהקבלת הגאונים צשנת השמיטה, ומן כז"י
ז"ל כתב צתשובותיו אצקת רוכל סי' גי' סי"ד כו"ד
צצרכ"י יו"ד סי' של"א בע"י קל"ז דאין דעתו נוחכ
צכמנהג שאין מצרכין על פדיון מע"ש אשר אולי
מתעס ספק שנת מע"ש או מ"ע. וכי' דכיון שכבר
עלתח הסכמת כל החכמים היום ארצעים או חמשים
שנה וקצטו שנת השמיטה צשנה ידועה, אי"כ כבר לנו
צצירור אחו שנת מע"ש ואחו מ"ע, ועי"ש שכי' שמנהג

יפס הכשון ומדוקדק גם באופן השבון זה זכ"ל. אפי' מאן דלא ידע שנת הורבן אימתי ה'י. אך יען כי המלאה זאת אינו עולה יפה רק לאלו הנוכחין לחשוב מזה"ד, אבל לאלו אשר נוכחין לחשוב מו"ד דהיא שנה אחר זכר"ד אז אינו עולה יפה השבונם לכוון שנת השמיטה, כי יתאחר להם בשנה אחת שנת השמיטה, לזאת יש עליה גם למנהגם לכוון שנת השמיטה, והיא להוסיף שנה אחת על השבונם, והיא במקום אשר חסרו שנה אחת של זכר"ד. ואז שפיר עולה יפה גם למנהגם השבון השמיטין בשנה בשנה אחת כמו להנוכחין לחשוב מזה"ד. באופן דאדרבה דמה שמוסיפין שנה אחת להנוכחים לחשוב מו"ד, היא כיון דבאמת לא יש ספק והילוק ביניהם בשנת השמיטה, וכדי שגם הם יוכלו להשתמש במלאה זאת מוסיפין שנה אחת ודו"ק. כרי דגם הרז"ח ז"ל לא ס"ל שנסתפקו למעשה בשנת השמיטה.

[מצינו להגר"א ד"ל בליקוטי' לחור"מ סי' סז, שהחמיר לכתוב פרוכבול בשתי שנים ואח"כ מחמת ספק, ואף דהוי רק ספידר']

[פ"ג] **אמנם** לכאור' מצינו לגדול באחרונים הגר"א ז"ל שנסתפק בזה למעשה, והיא בליקוטי' לחור"מ סי' ס"ז, והו"ד בפאה"ש סי' י"ב סי"ק כ"א. שכי' וז"ל והעיקר ששנת כ"י עפ"י חשבון הרמב"ם שהיא כשיטת רש"י צערכין ורשב"ם בתוס' דע"ז ור"ת שם ח"א שחידש דכל החשבונות של הגמ' הם דבין הצית וחורבנו ב' אלפים תוכו כ"י הוא בכל מילית אדכ"ר וחשבונו הוא מזכר"ד שהוא שנה תוכו שנה קודם כמ"ש תוס' צפ"ק דר"ה אבל ש"פ לא כ"כ, וכן הרא"ש צע"ז שם כ"י שנת ע"ג לאלף הששי שמיטה ולר"י שנת ע"ד, ח"א ח"ל כי גם חשבונו לצריחת עולם שהיא ילירת אדכ"ר ח"א משום שאמרו שנת המבול לא שמעו המאורות אבל למנין חושבין אותה בכלל השנים. ולפיכך לריך לחשוב המולד לאחר ד"ח תתצ"ו קודם, ובזה ניחא מה שנתקשו כל המפרשים דל"ל למהשז משנת תוכו שלא ה' מאורות כלל, ודחקו משום אותן כ' ימים שקודם לאדם ובתוכם הם עלמם שזה דוחק גדול דמאי נימ' בזה לישב מבילירי כ"י, ובזה ניחא מ"ש צע"ז שם מאי ציני' כ"י דלכרמב"ם ק' דליכא ח"א שתי שנים דהא אמרו שם מצריחת העולם וכן הקשו הכוס' שם בזה על פי רשב"ם, ולפי"ז הוא שמיטה כדעת ר"י לפ"ד הרמב"ם וטור שנת פ"ח. ולל"ח ידי ספק יכתוב ער"ה של שנת שמיטה של הרמב"ם עכ"ל. וכוונתו דמלכד הפרוזבול שכותב בסוף שנה שציעית של הרמב"ם יכתוב גם בסוף שנה ששית של הרמב"ם דהיא סוף שנה שציעית להר"י. ועיין בפאה"ש סי' י' בליה סי' ל"ו, ובש"י מבר"ם שיק חא"ה סי' קל"ג, כרי דנסתפק בגר"א ז"ל למעשה בשנת השמיטה. אמנם מלכד דאין ללמוד מספיקו של הגר"א ז"ל להקל ע"י, דהא אדרבה מדבריו יש ללמוד עוד לכחמיר לקיים שמיטה בשתי שנים זא"ח מטעם ספק. דאם כחמיר בגר"א ז"ל בשמיטה כספים שהיא לכריע בזכ"ז רק מדרבנן. ואפי"ה ס"ל דלא קו"ל זכר ספידר לקולא. וע"כ דטעמו ככך דמגילת (כ"י ע"צ) חזקי קרי צערכין בארצות וצחמיר. ובפסחים (ק"ח ע"א) כשחא

צפת והסכינו כולם לדעת אחד כמו שהסכינו הרבנים בקודמים ושלחו לכל תפלות ישראל לסלוקי ולקושטנדיי אשר היו שם אנשים גדולים אנשי שם וכולם הסכימו לדעת הרבנים הקדמונים וכן פשט המנהג בכל תפלות ישראל הקרובים והרחוקים ועל פי אותו החשבון השמיטה עתה שנת שפ"ג ואח"כ שנת ש"ן כ"י עכ"ל השליח ז"ל. ועיין עוד מזה בצרכ"י וי"ד סי' של"א כע"ז ע"ח.

[1234567890]

[הראב"ד ד"ל בס' כתוב שם פ"ק דע"ז מעד כי מעולם לא נשמע ולא נראה שיהי' מחלוקת למעשה בשנת השמיטה.]

[פ"א] **ובכתוב** שם להראב"ד ז"ל פ"ק דע"ז (הנדפס כעת מהכת"י ע"י הכ"ג ^{אוצר החכמה}) מנהגם זה באטשאן כ"י צקובץ הסגולה שכו"ל בפע"ק ת"ו. כתב ח"ל כתוב שם אמר רב הונא ברי דר"י באי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע וכו', עד ויש מי שאומר שחושב מתשרי שמולדו זכר"ד וחושב את שלא נמלא כנמלא וזה מוסיף על הראשון בחשבונו שנה אחת וכו', אמר אברהם מעולם לא באו לכאן וי"ד וזכר"ד. לא להוסיף ולא לגרוע ועוד כי כי לעלל החיבור הזה להקשות מה לנו למנות שני העולם מצריחו וכי שמיטין ויוצלות מאדם הראשון מונין אותן והלא אין מונין להם ח"א או מקדושת יבושע או מקדושת עזרא ומה יעשה לנו וי"ד וזכר"ד וכו'. וחלו כי מעולם מחלוקת בין החושבי בין וי"ד וזכר"ד לחשבון שמיטין ויוצלות כמה קלקולים נתקלקלו בשמיטין ויוצלות ובמעשרות, ח"א שמיטין וחלו חורשים חורשין. ח"א משלחין עבדים וקרקעות וחלו מחזיקים בידם, וכן במעשרות הראשון ושני ושלישי, ח"א מעולם לא נשמע ולא נראה ואין מן הדין להזכירו כי אין חשבון מקום ח"א שמיטין ויוצלות עכ"ל הראב"ד ז"ל, וכוננו מדבריו גם צ"י בתרומה שער מ"ב יע"ש, כרי דכתיב הראב"ד ז"ל דלא נסתפקו מעולם למעשה בשנת השמיטה.

[ישוב לדברי הרד"ה ד"ל מתמיהת הראב"ד ז"ל.]

[פ"ב] **ודע** דגם מה שחשב הראב"ד ז"ל בדעת הרז"ח ז"ל שס"ל שיש חילוק באמת בשנת השמיטה בין להחשבין מזכר"ד ובין להחשבין מו"ד. ולזאת תמך עליו דלא נשמע ולא נראה מעולם וגם מה שחמך עליו וכי שמיטין ויוצלות מאדכ"ר מונין כ"י, לפענ"ד לא זכיתי להבין דבריו הקדושים ז"ל. כי לפענ"ד מעולם לא עלה על דעת הרז"ח ז"ל לומר דיש חילוק באמת בשנת השמיטה בין להחשבין מזכר"ד או וי"ד, ורק הרז"ח ז"ל המליץ לעשות חשבון השמיטין בזכ"ז מצריע משנת זכר"ד (ועיין באורים סי' ס"ז שהמליץ זאת מדנפשי ונעלם ממנו שכבר קדמו הרז"ח ז"ל בזה), כיוון אם יודע צמח שנים מצריע הוא עומד, יחשוב כללי ציוצלי ופרטי בשבועי, ושוקל ממאח תרי ושדי אפרטי וכו', ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, וכי הרז"ח ז"ל דחו כוונת ר"ב ברי דר"י, ואף דבאמת מעולם לא ה' חושבין שמיטין מצריע. ורק מקדושת יבושע או מקדושת עזרא, ח"א מ"מ היא המלאה נפלאה להקל על המחשב שלא יטעם בשנת השמיטה, ושיעלה לו

ליכא אלא שתי שנים, (ולפי' דביארחי צעזכ"י צמי' אי' דיש לקיים חשבונות חז"ל גם למולד גכ"צ תתע"ו. אי"כ ל"ק גם ק"י החוסי' על כרש"ים, ד"ל דכרש"ים ז"ל עשה חשבונותיו לו"י, וחשבון כגמ' אי"כ תלתא שנים כיא למולד גכ"צ תתע"ו, וד"ק.)

[עוד הערות על הגר"א ז"ל, טעם להא' דלא קבע הפאת השלחן בהלכותיו, חומרת הגר"א ז"ל לכתוב פרוכבול בשתי שנים ואח"כ]

[פ"ה] **עוד** יש לבעיר על הגר"א ז"ל דאפי' לו יכא כדצריז דעתה כר"ש ז"ל ושי' חילוק בין כר"י וכרמז"ם צנתה כשמיטה, ודלא כהמכרל"ם וכסמ"ע, מ"מ כיון דהלכך פסוקא הוא צרמז"ם צפי' מבי' שמו"י כ"י וצפ"ע יו"ד סי' של"א סי"ט, ובהר"מ סי' ס"ז סי"א צה"ג. כהקצלת הגאונים וכמעשה. וכן כי כסכמת כל החכמים, כ"ל תשובה אצק"ר וצ"ל, אי"כ למכ' לו עוד לחוש ולהטיל ספק צה, ונראה צרור דאין כוונת הגר"א ז"ל צתצית פרחצול שתי שנים זח"צ, דכוא מנד כד"ן, ורק ממדת חסידות, ולואה נראה דגם הגר"א ז"ל לא אמר למילתא דחסידותא דנא רק לחז"ל, אלא צא"י דאיכא איסור עבודת קרקע צצציעות גם הוא ס"ל דאין לעשות פרחצול רק צסוף שנה צצציעות של קצלת הגאונים וכמעשה, כדי שלא ירפו וידיכ' מלכוכו איסור צצנת הצציעות. וכמו שבעיר המצריט ח"א סי' כ"א דע"י שגולד צין החכמים מחלוקת על שנת השמיטה, זאת כיתם סיכך שרפו יודי מלכוכו איסור צצירות צציעות של גוי. ודח' דצריכס דעיקר כיא כהקצלת הגאונים וכמעשה יע"ש, ואשר צזכ' יש ליתן טעם צכא דכגאון צעל פאה כשולחן ז"ל לא קצע פסקו של הגר"א ז"ל כ"ל צכלכותיו. וגם לא כהכ"י כן צפעכ"ק מנהג צה, אס' כי שארי מנהגים קצע צקכלא קדישא דירושלים של אשכנזים פרושים. לפי פסקי הגר"א ז"ל. וגם לא שמענו מרצני קשיאוי חסידים ואנשי מעשה, שיחדרו צארכ"ק לכתוב פרחצול גם צסוף שנה ששית של כרמז"ם ז"ל, ועיין צצ"י לחר"מ סי' ס"ז ס"ב ש"י וכן המנהג פשוט צארץ ישראל וצצירותי לכתוב פרחצול צמרצ ר"ב של מולאי צציעות (של כרמז"ם) וכן נכג מורי כרצ כגדול כר"י צי רצ ז"ל עכ"ל, כרי דגם מארי דארעא דישאל לא חששו לכתוב פרחצול צצתי שנים זח"צ, וע"כ מטעם כ"ל, ולשנת השמיטה של רש"ל צצ"י גם כגר"א ז"ל לא חש לכ' כלל. ועיין להחתי"ם ז"ל צתשובה חר"מ סי' ה' לחלמידו כגאון צעל אמרי אש ז"ל שרלה לחוש לשנת השמיטה של רש"ל ולכתוב פרחצול צסוף שנה ששית להרמז"ם ז"ל. שכיא סוף שנה צציעות לרש"ל, וכחצ לו החתי"ם ז"ל לית מאן דחש לכ', וגם בעיד כי גם רצו כגאון החסיד מוכרניא ז"ל לא חש לזה, כי לא זכ' ידו מתוך ידו יע"ש, וצפרט לפי"מ דביארנו צעזכ"י דכל כרש"ים ז"ל צחדא שיטתא קיימו צצנת השמיטה ואין ציניכס מחלוקת כלל. ולכ"ע שנת השמיטה כיא כהקצלת הגאונים וכמעשה, צודאי אין לחוש כלל לכתוב פרחצול גם צסוף שנה ששית. ועכ"פ מצואר מכל כנ"י דאין להטיל עוד ספק כלל להלכך ומכ"כ למעשה צצנת השמיטה ואפי' להחמיר, ומכ"כ שאין להקל ח"י ע"י. ואין לרפו אפי' לסניף,

השתא דאיתמר כ"י ואיתמר כ"י אידי ואידי צע"י הסיכך, ועיין צר"ן פ' ע"פ. וצמשל"ת כי מגילה פ"א ה"א, דאיכא דאס' נוקל צצניכס נעקר מלות חכמים לגמרי, מחמירי צצניכס, וכן י"ל דטעמו לפי"ד השטי"ג ע"י פ' כה"ל ש"י וז"ל. ואפי"צ דקיי"ל צשל סופרים הלך אחרי המקיל היינו היכא דאיכא פלוגתא דתנאי אלא היכא דלא חזין פלוגתא דתנאי אלא מספקא לן מאי אמר קמאי אזלי לחומרא אף צשל סופרים. וככ"ג אמרי צפסחים דכולכו לר"ך הסיכך אפי"פ דשל סופרים הוא, וכן שמעתי צסם הר"ש מדרו"ש עכ"ל, ועיין צס' בית כלוי (להגאון כהצדק"ק צריסק ז"ל) סי' א' פ"ט אות ג'. ומעתה אס' החמיר הגר"א ז"ל צצמיטת כספים שכיא לכ"ע צצ"י רק מדרצנן, מכש"כ צאיסור עבודת קרקע דאיכא דיעות צהפוסקים שכיא גם צצ"י דאורייתא, צודאי לר"ך להחמיר ולחסור שתי שנים צעבודת קרקע. ואס' כי עדיין יש לדון צזכ' גם לצפיקו של הגר"א ז"ל, לפי"ד החוסי' גיטין (ל"י ע"ב) צד"כ ותקון דלא תקון נמי יוצל צכ' ליוצל ממש דאין רצו לצור יכולין לעמוד צכ' ליחסור צעבודת קרקע שתי שנים רלופות, ורק צתצית פרחצול י"ל דשפיר החמיר הגר"א ז"ל צצתי שנים זח"צ דכי' דצ' שרצו כליצור יכולין לעמוד צכ', חמנס עכ"פ זאת נראה צרור דצנת השמיטה כהכ"י פפי' קצלת כגאונים צודאי אין להקל צכ' ח"י צאיסור עבודת קרקע לשי' הגר"א ז"ל.

[מורה חכמה]
[עיקר יסודו של הגר"א ז"ל הוא תמו'. וישוב לקושיות על הרמב"ם מש"ס דצ"י ס', וישוב לק' החוסי' שם על הרשב"ם.]

[פ"ד] **זאת** ועוד אחרת דלפענ"ד עיקר יסודו של הגר"א ז"ל הוא תמו' דעושה פלוגתא צין כר"י וכרמז"ם צצנת השמיטה עפ"י היסוד שבעל אומר צכא מן כחדש צצנת כר"ש ז"ל דס"ל דכסוכס מספר השנים אשר יש צהקפת החמה והלצנה מצהר"ד עד עכשיו, ככה ממש מספר השנים צצנות הדורות ממולד וי"ד עד עכשיו. מטעם דצנת המצול לא שמשו כמאורות. ונחשצ למנין הדורות, כ"ל, וכי דכר"ש לא ס"ל ככרמז"ם צזכ' דיש הפרש צצנה אחת, וכצ' ביארנו צעזכ"י צס"י א' צציות צרורות מכהלמוד ומדרשי חז"ל ומדצרי כגאונים ז"ל דעכ"ל דיש הפרש צצנה אחת וכמ"ש כרמז"ם ז"ל. ולא מלינו ע"י שום חולק, וא"כ מעתה מנין לנו לאפוי פלוגתא צין כר"י וכרמז"ם, וכצ' מצואר צאורך צשית מכרל"ם סי' קמ"ג, וכסמ"ע צפרוש להר"מ סי' ס"ז, דכר"י וכרמז"ם צחדא שיטתא קיימו. וגם עכ' שהקשכ הגר"א ז"ל על כרמז"ם מש"ס דע"י ט' דאמר מאי ציני אי"כ תלתא שנים. וכקשכ דלכרמז"ם ליכא אלא שתי שנים דכא אמרו שם מצריאת כעולם וכן הקשו חוסי' שם על פי' רצ"ם עכ"ל. לפענ"ד לא זכיתי להצין דצריו כקדושים ז"ל דכא כרמז"ם לשיטתו אזיל צפ"י מבי' שמו"י ה"ד דחורצן צ"ש כי צצנת חתכ"ס לו"י דכי' תחכ"ט לצכר"ד ע"ש, ולשיטתו אזיל דחצונות חז"ל כס' לו"י דכי' שנה אחר צכר"ד. ושפיר קאמר אי"כ תלתא שנים וד"ק, ולא דמי לק"י החוסי' על כרש"ים דס"ל דחורצן צ"ש כי צצנת ג"א תחכ"ט לו"י. דכי' ג"א תח"ל לצכר"ד. דשפיר מקשים החוסי' עליו כיון דאפי' אס' נימא דחצונות חז"ל המכ' מיוסדים למולד וי"ד, ג"כ

[פ"ט] **ואנא** גברא רבא קא חזינא כהא ותויבתא
לא קא חזינא לפענ"ד, דכסא בשמי"ת
מכריט שם לא נזכר כלל דברי רבא השואל על
אחא ענין ואופן ה' השאלה בשכירת השדה לגוי
(ועיין צבית הלוי סי' א' פ"ח אות א') ורק בסוף
התשובה שם סמך א"ע על דברי מר אביו הגאון
המכריט ז"ל שמתא כן בתשובותיו שהחיר להשכיר
שדה לעכו"ם בצלעה פ"י שנים אחרות יע"ש,
ומעתה במענין תשובת המכריט שם יראה אופן
השאלה בדיוק, וידע מזה על איזה אופן גם אדני
החירו של המכריט ז"ל הטעמו, וזה לשון השאלה
במכריט (ח"ב סי' ס"ד), שאלה ילמדנו רבינו ישראל
ששכר שדה מגוי לזמן עשר שנים במעות צעין בכל
שנה ושנה וכתנאי עם כגוי שלא יסלקו לזמן עשר
שנים והישראל כוריד בשדה הכיח ארסיין גוים אשר
ה' ארסיי כתי אבות בשדה הכיח מקדמת' וכגיט
שנת השמיטה. אם ייחא ישראל הארסיין
גוים לעבוד את האדמה בכל שנה כמנהג ויקח חלקו
בואיל וכוא אינו אומר עתה לארסיין לרדת וכוא
מעמנו יורד לתוך השדה, או דלמא כואיל ובקרקע
בוא

לגוי שדכ שלו או שר מגוי שדכ ושכירו לגוי קודם שנת שציעות לכמה שנים מותר וכו'. עכ"ל המצייט ז"ל. הרי שפתיו צרור מללו דמכ שכתיר המצייט ז"ל להשכיר שדכ לגוי בצלעכ ה"א צאחד משני אופנים או בשדכ שחכר או שר הישראל מן הגוי. או אפי' בשדכ של הישראל ורק יכריחו דיוניכס לזרע. דכוי כמו ארנונא, דליכא צ"כ משום שציתא שדכו וכדמכריו ר' ינאי פוקו חרעו בשציעות משום ארנונא, צאופן דכיתר בצלעכ של המצייט ז"ל אינו קולא רק חומרא שלא יכא נראה כשכר שציעות. ונמלא לפי' דזולת האופנים כ"ל לא התייר מעולם המצייט ז"ל להשכיר שדכ לגוי אפי' בצלעכ, מטעם דקו"ל דאין משכירין שדות לגוי צא"י. ומטעם שמוכר על שציתא שדכו בשציעות דלא מכוני בצלעכ כמו בשציתא צכמחו צצנת ודו"ק. ומעתה גם המכרייט ז"ל (כח"צ סי' י"ב) כ"ל שכי להשואל ח"ל כי הצעי נ"ך אס מותר להשכיר לעכרים שדכו צלא טעמא דארנונא ונראה דבצלעכ שרי כר. וכן מלאהי לר"ב אבא מארי ז"ל כ"י עכ"ל. א"כ עכ"ל דכ"י עיקר בשדכ של הגוי ורק שכרו הישראל ממנו על משך כמה שנים כמבואר צכמציט, אשר לפי' מעולם לא כתיר גם המכרייט ז"ל להשכיר לגוי שדכ של הישראל ממש ואין עליו גזירת ארנונא כ"ל ודו"ק.

[מח"ס 1234567]

[העליתי והא דמחיר ר"י בירושלמי להשכיר שדה לגוי במקום שאין ישראל מצויין, הוא דוקא על שאר שני שבועי.]

[צ"א] **ולפי'ן** גם מכ שמבואר מדברי רבינו יעקב מטרנאני ז"ל צפסקין כ"ד צכמציט כ"ל דמותר להשכיר שדכו לעכרים ע"י בצלעכ. ה"א ע"כ מייירי צאופנים כ"ל שכתירו המצייט וכמכרייט ז"ל. אצל אין לומר כמ"ש השמן כמור כ"ל דכרימייט ז"ל מייירי צמקום שאין ישראל מצויין, ח"א לפעני' משום דכ"י דמשום שכירות שדכ לגוי ליכא. אצל משום שציתא שדכו איכא דלא מכוני צכ בצלעכ כמו בשציתא צכמחו צצנת. ומעתה כ"א דמבואר צירושלמי (פ"ק דע"ז כ"ט) כ"ל דכתיר ר' יכושע ל"י סימון להשכיר לנכרי צמקום שאין ישראל מצויין. עכ"ל דדוקא על שאר שני שבועי. אצל לא גם על שנת השציעות ע"י בצלעכ.

[צדקו מאד דברי הגאון בעל תורת חסד מלובלין ז"ל. שלא התיר שכירת שדה לגוי בהבלעה רק ליחיד, וכן דברי הגר"ח ז"ל. דהפסק של חכמי ורבני ירושלם ובראשם הגר"ל מבריסק. והגרשים, וצ"ל, אינה שייכת להחירם של המכרייט והמכרייט ז"ל.]

וצ"ב ולדרכינו נדקו מאד תשובת בגאון צעל תורת חסד מלובלין ז"ל. אשר כוצא צמכתב בגאון האדריט ז"ל (כנדפס צ"כ הוראות ש"כ פרק ל"א) אשר אחרי כעיון כ"י דעתו לאסור לרבים שכירת שדותיכס של ישראל לגוי בצלעכ, ורק אס צא יחיד לישאל יע"ש. וע"כ ככוונת דאולי יכ"י נידון כיחיד צאופן שמוכר להשכיר לגוי צכיתר בצלעכ כ"ל צכמציט וכמכרייט וכרימייט ז"ל, וגם נדקו מאד תשובת מרן הגר"ח זאנענפעלד ז"ל אשר כוצא צמכתב כ"י אשר כציב אחרי כעיון. ועוד גדולי רבנים אשר מוכרים צמכתב אשר

כוא של זכ הישראל כי שכירות ליומי ממכר הוא וחייב שהארץ תשבות מעבדו, אס לא יתא הארים הגוי לעבד את האדמה כ"י, ואס ת"ל שיתא הגוי הארים לעבד את האדמה כמנהגו להיות ששמיטת קרקעות הוא מדרבנן. ואפשר שכגוי יכריח' דיוניכס לרדת לארסותו, אס יכול הישראל כשוכר להחזיקו ולתא הארים תצואה חרעים לזרע כי לא הותר כי אס להחזיקו צדכרים, וגם הוא מוכג לתא הארים תצואה חרעים כדי שירע וי"ש עכ"ל השואל. ומעתה דעת לצנן נקל כי רק על קוטצ זכ יסוצצו הכירו של צנו המכרייט ז"ל אשר עליו תמך יסידותיו. וסרר מכר כקשיות כעלומות כ"ל. מכא דאין משכירין שדות לעכרים צא"י (ע"ז כ' ע"ב). ומכא דמלוכ אדם על שציתא שדכו בשציעות (ע"ז ט"ו ע"ב). כיון דצאמת כ"י כקרקע של הגוי, ואף דשכירות ליומי ממכר הוא. מ"מ כרי צכר כחצ כנמוקי' צ"י כזכב דכ"א דאמרי' שכירות מכר ליומי כיוני לענין שישתמש צו כל ימי שכירות אצל גוף כדכר אינו קמו כלל יע"ש. ועיין צמג"א כ' צצנת סי' רמ"ו סק"ה שכי ח"ל ומ"מ כ"ל דאס שכרר מכא"י וחזר וכשכירר לא"י שרי ממ"י יע"ש צמח"ש שכי צכוונתו דאי שכירות ל"ק א"כ עדיון מיקרי צכמת א"י כראשון דלא קנאח ישראל כשוכר, ואי שכירות קניא וקנאח ישראל כשוכר מ"מ כיון שכשכירר שוב לא"י א"כ גם א"י שכי קנאח ומיקרי צכמת א"י יע"ש. וככא אפי' אי לא כ"י סומך המכרייט על תשובת ר"ב אבא המצייט ז"ל, ג"כ כ"י יכולין לייצב דכריו דמייירי צאופן זכ ומכ גם שכי אז דכר ככוכג ורגיל להשכיר שדות מכגוי על משך כמה שנים. ומכש"כ כשסומך א"י צפירוש על תשובת המצייט כ"ל שכי צכשאלכ מפורש דמייירי צשדכ ששכירר ישראל מגוי. צאופן דעכ"פ כיתר השכירות ע"י בצלעכ שכתירו כרימייט וכמציט וכמכרייט ז"ל אינו קולא רק חומרא, דאפי' צשדכ ששכירר ישראל מגוי ג"כ אינו מותר להשכיר לגוי על שנת השציעות רק ע"י בצלעכ. ועיין צ"כ ל"ך הקודש (סי' ט"ז אות ט"ו) שכתפק צשדכ של גוי. רק שכס צשכירות אצל ישראל אי מותר להשכיר לגוי צא"י. ולא נתעורר דלכמציט וכמכרייט ז"ל כ"ל פשיטא לכו דמותר. וכי דעל קוטצ זכ סובצ תשובותיכס להכיר להשכיר לגוי לתתחל.

[מח"ס 1234567]

[ומה שמוסיף המבייט ז"ל להחיר להשכיר גם שדה של ישראל בהבלעה. הוא דוקא ביש עליו גזירת ארנונא.]

[צ"א] **אך** המצייט ז"ל צא להוסיף צנידון דידי' דמבואר צכשאלכ שכגוי יכול לככריה צדיניכס לרדת לארסותו, דלפי' כעלכ שס צד"כ וינא לנו, ח"ל כי ישראל שיש לו שדכ שהכר אותו מן כגוי או אפי' הוא שלו ממש ויש למלך או לעצדו חק על כל מכ שילא מן כזריעכ חלק ידוע ואפי' לא חרע אותו יכריחו לתא לו כחלק שכי מוילא כקרקע אס כ"י זרע אותו שכוא מותר להרוש צו דכוי כמו ארנונא לפירוש רש"ל וכל כ"י רצותה דכצרי דשציעות צכ"י דרבנן יכולים לפרש פירוש זכ ואינו לריך שכי אונס גדול וכו'. וכ"ש אס כשדכ שאינו שלו אלא שחכר אותו מן כגוי דכיוני כמו שכירות שאס יכריח' לפירוש חק כמלך אס לא חרעכ שמוכר לו לזרעו ולחרוש צצקריין, וישראל שמשכיר

בני

סימן ב

ציון

אשר לווחו צבי מדרשא דכסממת בטבלא של חכמי וגדולי רבני ירושלים ובראשם הגאון מוכריל"ד מצריסק ובגרס"ם ז"ל, שאין לעשות גם פ"י נכרי שום עצודכ בשום הוראות ביתר צעולם, אינך שייכת כלל להכיתר של הגאונים המציי"ט והמכרי"ט ז"ל הנ"ל יפ"ש, (ופסק כנ"ל נדפס בריש ספר פאת השלחן עם ציה רידצ"ז) וכייוו פ"כ כנ"ל דבשדכ של ישראל ממש ואין עליו גזירת ארנווא כנ"ל אזי מטולם לא כתירו המציי"ט והמכרי"ט ז"ל להשכיר לגוי אפי' צבצלעכ, ומעמכ ים לתמוי מאד על הפאת השלחן שקצב בכלכותיו סי' ד' סט"ו דברי המכרי"ט צסממא,

[ישוב לקושיית הגאון האדרי"ת ד"ל, על המציח (מצוה שכ"ט) מדברי התוס' פ"ו (ט"ו ע"ב) בדיה מי.]

[צ"ג] ומה שכתב בגאון האדרי"ת ז"ל צמכתו שם ח"ל ואמנם בגוף החידוש שכתב

המנ"ח סוגי' זו דבשציעית גם פ"י עכ"ס אסור מן סתורכ, נפלאתי מאד שלא זכר דברי התוס' במקומו דדייקו לכתוב לישראל (החשוד) ולא כתבו סתם דאפי' לעכ"ס אסור מכלל דלס"ל כלל שמשמעות הגמ' שגם לגוי אסור לעצוד כו', עכ"ל בג' האדרי"ת ז"ל, ותמכ אני על תמיכתו. ובמחכ"ת לא דק בדברי התוס', כלל התוס' מוכרחין לפרש ולדייק רק לישראל החשוד, משום דקיי"ל צפ"ז (כ"א פ"א) דאין משכירין ומוכרין עדות לעכ"ס צא"י, וכא דכתבו התוס' שם מקודם לענין מכירת צמכת בשציעית ח"ל ואפי' השאיל פרתו לעכ"ס והרוב צב בשציעית כו', פ"כ כוונתם דהשאיל פרתו לעכ"ס ע"מ שיחזירנה לו קודם השבצ דמוחר צכ"ג כמבואר בהגהת רמ"א אור"ח סי' רמ"ו ס"ג, משא"כ בשדכ דאין ז' ביתר לכתחלה להיות שדכ ישראל ציד העכ"ס פ"י מכירה, לזכ מוכרחין התוס' לדייק רק לישראל ודו"ק. ועיין צמכת הגרנ"כ ז"ל כוצא צס' כ"ש כנ"ל שדחה דבריו מטעם דצמכיר איירי וצודאי אס מוכר לנכרי אין צו שציתת קרקע למ"ד ים קנין, ועיין צס' יין בקודש סי' ט"ז אות ז' שג"כ רוצ' לדייק מדברי התוס' כנ"ל, ודחכ שם דמשום דמייירי לישראל חשוד נקטו כחשד שיעשכ צפ"מ, ועיין צס' כ"ש (פרק כ"ח) מה שר'כ לומר צכוונת התוס' כנ"ל. ובמחכ"ת לא כי לריבין לכל זכ, דכלא"כ מוכרחין התוס' לפרש לישראל משום דאין ז' ביתר לכתחלה להיות שדכ ישראל ציד עכ"ס פ"י מכירה.

[תמיהות טובא על דברי הג' האדרי"ת ד"ל, ומה שהעלה אומר הבא מן החדש דאינו עובר הישראל על שבייתת שדוה בשביעית כשנעבר ע"י עכ"ס, היא מרפסין איגרי.]

[צ"ד] ומה שתמכ בג' האדרי"ת ז"ל דלמכ לא חכר בשום מקום ולא לשחמית תנאי ופוסקים להשמיטו חידוש דין זכ דאסור להשאיל או להשכיר שדכו לנכרי בשציעית צבציל עשכ דשנת שצתון יכי' לארץ ולזאת רוצ' לומר דבר חדש עפי"ד התו"כ פ' צבר שדרשו וכתב שצת הארץ לכס לאכלה לכס ולא לאחרים וכייוו דאין פירות שציעית הפקר לעכ"ס רק לך ולעצדך ולאמחך כו' פ"כ יתן לומר שמקרא זכ לכס ולא לאחרים נדרש גם על

שלפניו על הפסוק שנת שצתון יכי' לארץ שצת שצתון, ע"ז ממעט כך קרא וכתב שצת הארץ ולא לאחרים שצת הארץ אינו מוטל רק לכס וגם של ראובן צשל שמעון אסור וזכר שציתת הארץ ואינו כמו לך שצתון שממעט גם של ישראל חצרו או לכס שצילית ולולב וכיוצא צזכ שצ"ז אכני קרא דשצת הארץ שהארץ השצות אצל רק לישראל ולא לעכ"ס שעליכס אין איסור לעצוד צשדכ ישראל בשציעית ומקרא נדרש לפניו ולאחריו כו'. ידעתי כי כוא דבר חדש מאד אצל לחומר הנושא שלא נמלא שום זכר צדברי צכוונת התנאים וכאמוראים ופוסקים רי"א שיאמרו צשדכ של שציעית כמו שציתת צכונת ישראל שצצת כו'. ואיך שיכי' כמדומי שאין לחוש כלל על הוראות המציי"ט וצכו המכרי"ט ז"ל. האמת כדבריו. אצל מטולם לא בורכ כן המציי"ט וצכו המכרי"ט ז"ל להשכיר שדכ של ישראל לעכ"ס אס ליכא עליו גזירת ארנווא כמו שציארנו [צאות פ"ט] ומה שחמכ דלמכ לא אסור מכירת שדכו לעכ"ס צבציל ציטול עשכ דשציתת הארץ. צמחכ"ת לא דק דאס ימכור לנכרי ליכא משום ציטול עשכ, משום דאחר המכירכ צבר אין בשדכ של הישראל ורק שייכות להגוי, ואי דעכ"פ ים לומר צכוונת קושיתו דאמאי לא קאמר הש"ס לאסור מכירת שדכו לנכרי גם מטעם הפקעכ מקדושת שציעית, גם זכ ליק כלל דחז"ל אמרו דבר ככולל יותר צכל השנים, או צרוצ בשנים, וצאמח י"ל דאיכא איסור צמכירת שדכו לנכרי גם מטעם הפקעכ מקדושת שציעית, ומכ שר'כ לחדש מעלמו דמקרא נדרש לפניו ולאחריו, נוראות נפלאתי, דכא צבר כתבו הראשונים ז"ל שלאחר חתימת התלמוד אין צידיו לדרוש שום דרשכ מעלמיו ואפי' לגאונים ראשונים, ומכש"כ להצאים אחרים, כמבואר צמוכרי"ק שורש קלי"ט, ועיין ציד מלאכי (מערכת ד' אות קמ"ד) שהצא חצל צציואם שכתבו כן, ויע"ש שהצא עוד דדוקא כיכא דעכ"פ כדיון מקובל ומוסכס צמשכ וצצרייתא, אזי אין קפידא להסמיכו לאי מכפסוקים דאין זכ נקרא דורש מעלמו יפ"ש, ומעמכ צרי"ד דלא נמלא מפורש וגם לא נטמן צרמז צש"ס כדבריו, ואך אדרבכ משטחיות לשון הש"ס צפ"ז (ט"ז פ"צ) מבואר דלא כדבריו, וגם כרימ"ט ז"ל צפסקיו ס"ל כן להלככ, וגם ציארנו דגם המציי"ט והמכרי"ט ז"ל ס"ל ככי, וכן כרש"ל צצ"מ (י' ע"א) וכשמן כמור (חיו"ד סי' ד'), וכמנ"ח (מלכ שצ"ט) כנ"ל. איכ ודאי דאין לנו עוד לדרוש דרשות מעלמיו ולכוליד מצכ דיוס מחודשים להיפך מכמפורש צש"ס ופוסקים. אתמככ.

[דיוחי למ"ש בס' שבת הארץ (בק"א אות א') לאפוש' פלוגתא בין המהרש"ל והמהר"ט ז"ל, וביאירתי דבקוטב אחד יחלכו.]

[צ"ה] וגם מה שר'כ צס' שצת הארץ (צק"א אות א') לאפוש' פלוגתא. וכעמים צכוונת המכרש"ל וכמנ"ח. דס"ל דמ"ע דושצת הארץ אינך שייכת דוקא על צכל השדכ אלא היא מלכ כללית לכל ישראל. וכל מי שעובר עצירכ ועושכ עצודת הארץ שצציעית

בשביעית לא רק שהוא בעלמו עובר על עשה ולית
אלא הוא מכשיל בזה את כל ישראל שהכל מצטלים
על ידו את מלות ושבתה הארץ, ואפי' אם נעבד שדכ
עכרים ע"י עכרים עוצרים כללית ישראל, ולזאת דחה
דבריהם, והביא כמה בוכחות שא"ל לומר כן יע"ש,
בסתוממתי על המראה, דמי בכריחו לפרש כוונה
זאת בדבריהם, ולהוסיף להחמיר לדעתם מה שלא
זכר כלל מזכר בדבריהם, וגם מעולם לא עלתה כן
על לבם, ושיע"ז צא לגרוע ולסתור דבריהם לגמרי
מטעם דלא משמע כן ממכ"ק, וצא להקל ע"י
להכריע כהמכריע וכפיהם שהעמים דעתו דס"ל
דאפי' בשדכ ישראל אינו עובר כישראל אם נעבד
ע"י עכרים, יע"ש. ובאמת כבר ביארנו [באות ל"ד] כי
שפה אחת לכולם, והמכריע"ל והמכריע, והמכריע
והמכריע, כולם צקוטצ אחד יוכלו. דאם נעבד
שדכו של ישראל אפי' ע"י עכרים ג"כ עובר כישראל
בעל השדכ. ואם נעבד שדכ של עכרים, לכוי"ע
אינם עוצרים ח"י בזה כללית ישראל, ולא עוד אלא
אפי' אם נעבד שדכ של ישראל חצירו ואפי' ע"י
ישראל. ג"כ אינו עובר על מ"ע דושבתה הארץ רק
בעל השדכ, ולא ישראל אחר, כנראה מלשון הש"ס
דע"ז (ט"ו ע"א) דאמר וכרי שדכ דאדם מלווה על
שביעית שדכו בשביעית, כרי דדוקא על שביעית שדכו
מלווה בין שנתבד ע"י ישראל או עכרים, אצל על
שביעית שדכ חצירו אינו מלווה ואינו עובר עליו
כלל אם נעבד ע"י מי שהוא, ועיין בסי' ל"ך הקודש
(סי' ט"ז אות י"ב), ומ"ש בסי' ש"ה שם להביא רא"י
לדבריו מלשון הרמב"ם וההינוח, המעיין יראה, שאין
ראוי כלל, ומכ שר"כ לדייק מתוס' ע"ז כ"ו ה"ל
כדבריו, כבר דמיתי זאת [באות ל"ג] וכיא פשוט.

[המהר"ם גלאנטי ד"ל (סי' מ"ו) המציא תיקון המכירה, בקרקעות
שהן מוכרין לישראל מן המלך. ובמקום שלא בכשו בכבוש
שני, השמן המור (חור"ד סי' ד') הוסיף להתיר בגידון יד"י
גם בא"י גמורה. ואפי' אין מוכרין מן המלך. ורק שמשלמין
מס להמלך. פלפול על דבריו, וגם דיתוי לדבריו ממע"כ מוחזי
הרב הגאון ר' משה נחום וויש הראב"ד דפעה"ק זצ"ל.]

[ציון] ודע דמכ שכתירו המכריע והמכריע
ז"ל בשדכ של גוי ששכרו הישראל, וכתירו להשכיר לגוי שבעלם. עוד גדולה מה
מליו להמכריע גלאנטי ז"ל (בסי' מ"ז) וכו"ד בשו"ת
שמן המור (חור"ד סי' ד'), שמתיר גם למכור לגוי
הזכות והחזקה שיש לישראל בשדכ של גוי, וביא
שנשאל שם על קרקעות הישראלים שבהם מוכר
קאסמיאל להלן ל"ד ידון מה יעשו בשביעית, ואין
יתכבדו בזה, וכתב בתשובה ז"ל צאופן שמכל כלדדים
חייבים אם לא שכי חו"ל גמורה. אצל אם כי כבש
ראשון או סוריא חייבים מדברי סופרים בשביעית
כ"א לטעמו, ולפי"ז נראה שאין יכולין לפטור עלמס
מכשביעית, עם כל זה נבקש לדיתר כמה שנצאר
וכא כי מכ שנאמר שדך ואסרכ תורכ בשביעית
ושאר איסורין בגוף הקרקע כשהיא שלו, אצל קרקעות
כללו כולם הם מהמלך יר"כ, וכן מוכרים אללס
לחם חומש למלך וארצו ידות להם או כפי מנהגם
ובשכ השביעית ימכרו כל אחד זכותו או חזקה
שים לו לגוי סחם אני מוכר לך כל זכות שיש לי
בקרקע ואח"כ כשיעבור השביעית יחזור ויקנה אותה

ולית בזה בית מיוחד כיון שאינו ארץ ישראל ממס
כבוש תחת ידיו וכמ"ש הרמב"ם פ"ח גבי מותר
לישראל למכור פרס חורשת לישראל החשוד בשביעית
שכרי אפשר לשוטה ומוכר לו שדכו שכרי אפשר
שיוציר ובפירוש אסור וכ"ש נידון דידן כל זמן שאינו
מפרש תחזיר לו אחר השביעית כי אם סחם ומוכר סחם
כל כלי המהריש והשוורים כי דוקא לישראל החשוד
אסור למכור כלי העבודה לפי שאסור לחזק ידי עובדי
עבירה, אצל לגוי מותר וכמ"ש הרמב"ם זל"כ, ולפי
שאין בני חיוז שביעית הכה תקון זה יכולים לעשות
וכו' עכ"ל המכריע גלאנטי ז"ל, וכנה אם כי לא התיר
המכריע גלאנטי ז"ל תיקון המכירה רק בחלק הארץ
אשר לא כבשו בכבוש שני, אצל לא בחלק הארץ אשר
כבשו בכבוש שני אשר היא ארץ ישראל גמורה. מ"מ
הוסיף בעל שמן המור דיש להשתמש בתיקון המכירה
גם בא"י שכתב ח"ל וכנס דעין רואה לפוס פשטא
ליושנא דהרב הכי' שלא מלאו לבו לעשות תיקון
המכירה אלא דוקא בחלק הארץ אשר לא כבשו בכבוש
שני אשר היא ארץ ישראל גמורה. מ"מ הרואה יראה
דכ"ט משום דס"ל לפוס ריהטא דבחלק אשר כבשו
בכבוש שני שביא ח"י גמורה אף צדכ"ז שביעית
נוהגת בזה מדאורייתא, דשריותא אשכח כמו שיראה
המעין בריהטא דפשטא ליושנא דהרב הכי' ז"ל,
אמנם חנן צדיק דקא חזין להרמב"ם הגדולים הכי'
שהסכימו להקל משום דרובא דרובא דרובותא הסכימו
דצדכ"ז גם בחלק כבוש שני שביעית אינה נוכחת
אלא מדרבנן כן כתינו יפכ לעשות משפט תקון
המכירה הכי' כמובן כו', עכ"ל השמן המור ז"ל,
ולפענ"ד יש לפלפל עליו טובא, חדא דהא כבר
מבואר בתוס' קדושין (ל"ו ע"ב) דצ"כ כל דבא"י לא
מהני לפטור מתרומ' מטעם דבקרקות כן צדינו
לטסקא ומשועבדות למלך, משום דקו"ל דאין קנין
לעכרים בא"י להפקיע מתרומ'. וא"כ ממילא דכ"כ
דאין קנין להפקיע מקדושת שביעית. ועוד אפי' אי
נימא דהשמן המור אזיל צ"כ בעל התרומות דס"ל
דצדכ"ז יש קנין לנכרי צדכ"ז כיון שביא מדרבנן, ועיין
בציואר הגר"א ליו"ד (סי' ש"א ס"ק כ"ח), מ"מ
תמוי טובא כאין מומה נידון ידית שכי הכנס של
ישראל ממס, לנידון המכריע גלאנטי ז"ל שכי שדכ
של המלך, ולא כי לישראל רק הזכות או החזקה
לעבוד ע"י חכירות מהמלך. דאז אין צממכיר משום
לחא דלא תחנס, כיון דאינו מוכר כלל גוף השדכ
דכא אינו שלו, ורק מוכר הזכות שיש לו בשדכ,
משא"כ בגידון השמן המור דמתיר למכור גוף הכנס
א"כ איכא משום ל"ת. וש"מ שכבר העיר לחלק בזה
מוחז"ל בגאון כרב ר' משה נחום וואללענשטיין הראב"ד
דפס"ק ז"ל צקונטי דבר בשמיטה הנדפס פס"ק
תרמ"ט, והוסיף עוד דאפי' אי כי נידון השמן המור
בקרקע הנקרא ארץ המלך (הנקרא צלשון ערבי
„ערץ מירי“) שמחוייבין ליתן להמלך המעשר כי יש
בא"י קרקעות שפטורים ליתן להמלך המעשר וכיא
נקראה צלשון ערבי „מולק“ מ"מ לא מפני זה
נאמר שאין להקרקע הלז דין קרקע ישראל, כיון
דצדכ"ז אין המלך מחזיר אותו רק מוכר הקרקע
ונותן להלוכה שטר מכירה ואינה נקראה רק ארץ
המלך מפני שמחוייבים ליתן להמלך מעשר ויע"ש
שביא רא"י לדבריו, ועיין בספר תורת הארץ (להגאון
הרב ר' משה קליערס האב"ד דעיכ"ק טברי ז"ל
ס"א

חיה פיו אות יצ מכ שהעיר עוד על השמן המור כחל.

[וינו של השמן המור יש לישב עפ"י הכרם (פרק י) דהיא דמחירא שהעכ"ם יחריבו השדה ליכא משום לית, ואפי' להפאה"ש (הא"י ס"א) שהשיג על הכרם לחלק בין אגס בבר לבין חשש שיאגס, מ"מ גידון השהיג נחשב לכבר אגס.]

ונודע דידם תקיפא וגזליים הם כמו שמבואר בלשון השאלה, נחשב לכבר אגס, כמוכר.

[יסוד התירו של בעל תורת יונתן בחיקון המכירה, גבנה על הכרם (פרק י). אמנם רצה להעמיס בכוונת הכרם דאם מוכר הישראל לטובתו ליכא משום ל"ת, ודיחוי לדבריו מכמ"ק, ומהירושלמי פ"ק דע"ז.]

[צ"ח] והנה ראיתי צ"ח תורת יונתן (לכרוב בגאון ר' יונתן אבשלום מציאליסטאק

ז"ל) פרק ט' אשר יסוד התירו לעשות תיקון המכירה הוא נכנס על דברי הכרם כח"ל, אמנם במחברת כפרו על המדע לפרש בכוונת הכרם כח"ל, דכ"א משום דאסור זכ דלא תחנם דלא תתן להם חני' בקרקע ארץ ישראל, אינו חלל כשעושה לטובת העכ"ם הקונס כגון במקום שיכול למכור לישראל ומוכר לא"י שגראכ כאילו עושה בדבר לטובת לא"י, אבל אם עושה בדבר לטובת עמ"מ דכיוון במקום שאין שם ישראל לקנות ממנו, ואם לא ימכרנה לא"י יפסיד שפיר דמי למכור לא"י, ולפי"ז העלכ גם לענין שמיטת כיון דאם לא ימכור בשדה לא"י יכ"א חסור לבישראל לחרוש אותו ולזרעה. ואין לך הפסד מרוב גדול מכ כי כולם עניים ואצוניים אשר אין להם צמח לפרנס את עצמן ולכלכל אותם ואת טפם, בודאי שפיר דמי למכור בשדות על שנת השמיטה לא"י, וליכא צמח משום לא תתן להם חני' בקרקע ארץ ישראל, כיון שעושה בדבר לטובת עצמו כ"י יע"ש, ועמדתו משתומם על דבריו אילו, דכ"א מדברי הכרם גופי' הנלקחין מש"ם דגישין מיד כח"ל נסתרין דבריו, ולמכר הולכר להחיר המכירה רק באגס כגוי את הקרקע, ומשעס שהוא כמיל מידם, כ"א משכחת ביתר המכירה אפי' בלא אגס כגוי את הקרקע, ובלא טעם שהוא כמיל מידם, באופן שמוכר הקרקע לטובתו, ועוד דכ"א בתם מכירה היא לטובתו, ולא מלינו בשום מקום לחלק בין אם המכירה היא בהשתדלותו של העכ"ם לקנותו לטובתו לבין אם בישראל משתדל למכרו לטובתו, וגם מלינו צירושלמי פ"ק דע"ז כח"ל דר' סימון ה"י לו כרמים נטועים בבר כמלך ושלל לר' יוסי ואל' יאבדו והל' תשכירם לא"י, כ"י אף דמכ שרלכ ר' סימון להשכיר ה"י לטובתו שלא יאבדו, ואפי"כ אל' ר' יוסי יאבדו, ולא בחיר לו אפילו להשכיר ומכש"כ למכור. ואפי' לר' יוחנן שהחיר לר' סימון להשכיר. מ"מ לא בחיר רק במקום שאין ישראל מלינו, ואי כדברי בעל ת"ש כח"ל אמאי לא הותר אפי' במקום שישראל מלינו, ואפי' למכור, כיון שהוא לטובתו.

[הח"י (פ"י אות ט) הביא רא"י לחידושו מהרמב"ן והרשב"א ביטין לית, ודיחוי לראיתו.]

[צ"ח] ומ"ש בח"י (פ"י אות ט) לכביא ראי' לדבריו מכרמז"ן וברש"ב"א ז"ל שכתב ח"ל. עכ"פ בדבר צרור דאם יש לו שום הפסד מזה שימכרנה לישראל רשאי למוכר לא"י, דכיון שעושה בדבר לטובת עצמו. ליכא צמח משום ל"ת. ועיין ברמב"ן ורש"ב"א גיטין ל"ח, עכ"ל בח"י, וגוראות נפלאות דכ"א כרמז"ן וברש"ב"א שם מלינו לענין מתנת חנם דדוקא לענין זה ס"ל דאם כהניכר היא לטובת בישראל או לורך מליכ אז ל"כ כמתנת חנם. יע"ש. וכ"א דומה למ"ש בחוס' צע"ז (כ"י ע"א) דד"כ ר"י דאם כ"י כעכ"ם

[צ"ח] אמנם עכ"פ דינו של השמן המור בחיקון המכירה יש מקום ליישבו עפ"י

כרם פ"י שכתב ח"ל מסתברא דכ"א ישראל שדר צעיר שכולל ח"י בארץ ישראל ורואה לבעתיד דירתו צעיר אחרת ויש לו בית שיכול למוכר לא"י כיון שהוא מתירא שבע"ג יחריבו או יחזיקו זה וידורו שם צע"כ, וכן נמי אם הוא צעיר שרוב ישראל ואנסוכו חזי ואין שם ישראל שיקבחו אפי' צול, שמוחר למוכר לא"י, וככ"א דאין מוכרין להם צה"ס צה"י נוקמא צליתא לחדא מכני תנאי, וצרייתא דעכ"ם שאגס בית של ישראל, וכירושלמי דאמר אף במקום שנהגו למכור מוכר אף לצית דירק מסייע לן דמסתברא דכ"א נמי לשדכ שמוחר למוכר ע"פ אחד מאלו האונסין שזכרנו, וכן בענין בכל מקום שהזכירו מכירת קרקע לא"י צה"י, וכן הותר לחון עליהם בענין דר"פ בן יואר לככ"א טע"א בפרק ככל שוחטין ועשה מזה מפני אונס דחילול השם דלא לימרו קך עושין לצני לויכ כ"י, א"כ מלינו שיכ"י מותר לישראל למכור צה"י קרקע לא"י ע"פ אחד מן הדרכים שיצאנו או כיו"א צה"ס שמיני האונסים שונים הם, ויכ"י פירוש כירושלמי שנהגו למכור בשם אונס, וכר"ב בעל הטיטור מודה לזה בפירוש כירושלמי עכ"ד, וכנס גידון השמן המור ג"כ מיירי באופן זה, כי זה לשון השאלה, איש ישראל אשר קנה לו כרם בחצרנו ח"י ויש לו חוכר גוי לעבודת הכרם לעובדו ולשמר ע"מ שיטול לו כל כך חלק בפירות הוצאין צה תאנים וענבים כי צעיר כזאת אי אפשר לעובדו ולשמר חלל ע"י גוים שידם תקיפה וגזליים הם גם באישון לילך ואפילכ, ואם לא יכ"י ידיו גוים באמצע פשיטא שיחריבו אותה לקלץ נטיעותיה כטובת כחוטב עלים ויגזלו את כל פירותיה ולא ייחיו צה זמורה ואשכול ענבים, ואי לזאת שאל שאל כאיש מכ משפט ותקון יצחר לו להחכג צו בשנת השמיטה כדי שלא תכ"א מכשילו עבודת כגוי אשר הוא חורש וממחר בארץ אשר לו צה"כ הכ"א שנת השמיטה יורנו המורה ויכ"א שכת"ב עכ"ל השאלה, ומעתה לדברי הכרם כח"ל פשוט ד"ש להחיר תיקון המכירה בגידון השמן המור, ואפי' להפאת השלחן (כ"י ח"י ס"א ח"י ס"ק מ"י) שכתב על הכרם ודח"ה ראיתו מכירושלמי דר"ל כמ"ש כר"ח כהן ובר"י בתוס' ע"ז (כ"א ע"א) דכ"א ח"י דכירושלמי מיירי בהר"ל דמותר למכור כמו בתוספתא, אבל צה"י י"ל דאסור צידים למכרם ולהשכירם אפי' במקום שמתירא שמה יחריבו או יחזיקו וידורו צע"כ. וכן דח"ה ראיתו מש"ם דגישין מ"ד דנכרי שאגס ביתו של ישראל מותר ליקח דמיו וכוונתו ומעלל בערכאות שלכם, וכתב בפאכ"ש דאין רא"י כלל דשם שכבר אגס יע"ש, אמנם בגידון השמן המור גם בפאכ"ש י"ל דמורה ד"ש להחיר תיקון המכירה, כיון דכבר כוחק כגוי המוכר בהכרם

יִשְׂרָאֵל צָחֵק כְּחֻשׁ הַחֲשׂוֹכָה שֶׁסָּ. וְגַם מִלֵּד אִיסוּר לֹא תַחֲסֵם שָׂאִין לִמְכּוֹר קֶרֶקֶט צֹאֵי לִנְכְרִי. אַחֲרֵי שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת לְטוֹבָתוֹ שֶׁלְצוֹ בָּטוּחַ שִׁיחֲזוֹר לוֹ הִקְרַקֶּט מִשׁוֹחֲחַת אֵין שׁוֹם חֲשֵׁשׁ. וְיִשְׂרָאֵל צִרְיָם זֵיל צִעֲנִין מַכִּירַת קֶרֶקֶט וְיִרְאֶה שֶׁכֵּן כּוֹא כּוֹ עֵכִיל. וְהִכֵּה מִכּוֹ שֶׁכֵּי הִגְאֹון הִכִּיל צִפְשִׁיטוֹת דְּהִיכָה שֶׁהַמַּכִּירֶה הִיֹּא לְטוֹבָה הִישְׁרָאֵל וְהִישׁוּבֹ. לִיכָה מִשׁוֹם לִיִּת. כִּכֵּר הוֹכַחְתִּי לִפְעֻמִּיר צִרְאִיוֹת בְּרוּרוֹת צִפְשִׁיטֹי דִּזִּיֹּא כִּנְיִל [צִבּוֹת לִיִּת לִיִּט]. וְגַם מִיִּשׁ הִגְאֹון הִכִּיל צִפְשִׁיטוֹת דְּהִיכָה דְּהַמַּכִּירֶה הִיֹּא עִיִּם לְהַחֲזִיר לִיכָה מִשׁוֹם לִיִּת, וְהִרְאֶה מְקוּרוֹ הַמְרַמְצִים זֵיל צִעֲנִין מַכִּירַת קֶרֶקֶט, וְכוּנָתוֹ בּוֹדֵאֵי עַל מִיִּשׁ הַרְמָצִים צִפְיִי מִכֵּי עֲכוּרִים כִּיִּד, וְכֵן כַּחַצ מְפּוֹרֶשׁ צִפְיִי נִיֹּו שֶׁסָּ. וְכוּנָתוֹ בּוֹדֵאֵי מִדְּכַתֵּב הַרְמָצִים שֶׁסָּ כֶּעֶסֶם דֹּאִין מוֹכְרִין לִכֵּן קֶרֶקֶט. שֶׁאֵם לֹא יִכֵּי לִכֵּם קֶרֶקֶט יִשְׁיִצְתָּן יִשְׁיִצְתָּ עֲרָאֵי הִיֹּא, וְהִכֵּה מִלְצֵד דֹּאִין לְבָנוֹת יִסוּד מִלְשׁוֹן זֶה, וְאֶךְ אֲדַרְבֵּה יֵשׁ לְדִיִּיק שְׁפִיר דָּגֶם מַכִּירֶה לְזִמֵּן אֲסוּר. דֹּאִלִּיכ יִכֵּי כֵל אֶחָד וְאֶחָד מוֹכֵר הִקְרַקֶּט לְעֲכָרִים עַל זִמֵּן, וְשׁוֹב לֹא יִכֵּי יִשְׁיִצְתָּן יִשְׁיִצְתָּ עֲרָאֵי. וְעוֹד אֲפִי לוֹ יִכָּה כְּדַרְזִיו, נִכֵּי דִמְדֹארוּיִיהָ לִיכָה בְּמַכִּירֶה לְזִמֵּן מִשׁוֹם לִיִּת, אֲכֵל עִכִּיִּם מִדְּרַבֵּן אֲסוּר דֹּלָה גֵרֶע מִשְׁכִּירוֹת דֹּאֲסוּר, וְהִכָּה דְּקִיִּיל דֹּאִין מוֹכְרִין לִכֵּן בְּמַחֲזֵב לְקֶרֶקֶט רַק מִשְׁקִיזֵן אֹו מוֹכֵר עִיִּם לִקְזֵן וְקוֹזֵן, וְכִכֵּר הִסִּירוֹ מִחֵה.

[יחיזיז למה שבנה האון מוהרי מקוסנא זיל יסודו, (וכבר קדמו השמן המור חזירי סי' ד') להחיד תיקון המכירה על זמן. מדברי הרמב"ן הרד בחינוך פ' בהר. ישוב למה שהקשה בס' הוראות שעה פכ"ה דליל קרא דלית, תיפיל משום לא ישובו בארץ.]

[ק"ב] **אמנם** ראיתי שם תורה יבונתן (פרק ד'
 אות נ') שבה' כי בגללן מוכרי
 מקוטנא ומוכרש'ים ז"ל תמכו יסודותם לכהיר מוכרי
 לזמן גם מדברי דרמב"ן כו"ד דבהשו"ך פי דבר על
 פסוק ודאך לא תמכר ללמיתות, וז"ל וכוה פי
 בעיני אחר שמהיר אותנו שלא נלמית הלאך ביד
 עכ"ם וגו', ופי' הכתוב כן לא תמכר למי שיחזיק בך
 לעולם וזהו עכ"ם. אבל כישראל יחזיר אותה ואם הכנס
 עכ"ם לבהיריך מותר למכר לו עכ"ל, הרי לזה קפיד
 רחמנא אלה שלא למכור להם ללמיתות. אבל אם כי
 תנאי דבהמכיר שיחזירנה לו שרי, וכמו דליכא דב
 משום דא דוכאך לא תמכר ללמיתות, כמו כן ליכא
 דבא גם משום דלא תחנם, משום דגם לאו זכ דלית
 הוא רק על מכיר ללמיתות, וגם מדסיים כהינוך
 דאם כתב ה"י לבהיריך לו מותר למוכר משמע
 דליכא דבא שום איסור, דאם כי דבא איסור דלא
 תחנם לא כי' כותב דמותר למוכר לו דמשמע שמוחר
 למכור לו לכתחלה עכ"ד, וכבר קדמם בעל שמן כחור
 (חיו"ד סי' ד') שכי' וז"ל דבס נקוט מייב דדרמב"ן
 ז"ל מחיר כל שאין המכיר מכיר עמיני עכ"ל,
 ומבאר לכמעין שם דס"ל דרמב"ן מחיר לגמרי גם
 משום לחא דלא תחנם, אמנם עיין להגאון בריו"ד
 ז"ל דבערותיו למשמרת הבית (להגאון מוכרין
 וויידענפולד שליט"א) אשר ג"כ ר"כ לוכיח במכרם
 ז"ל כה"ל דס"ל דבהמכיר לזמן ליכא משום לית, וכתב
 ע"ז בריו"ד ז"ל (באות זמן) וז"ל מכיר לזמן אסור
 כמו שבו"ב בראון ה"כ שליט"א מכנה מפורשת
 כיון דלא פסיד משכי לי ומכרש"י ז"ל שם, וכן
 כתבתי ג"ח כבר ראי' הזאת, ומה שבקש מכריא
 דרמב"ן

דעכונגס מוכירו מותר ליחן לו מתנת חנם מפני שהיא
במכרו לו. אבל לפנין חניית קרקע דלאו משום לתא
דמתנת חנם אהינן עלב דהא קיחיל דאסור גם
במכירה. ורק משום לתא דלא יכא לכס חני בקרקע
אהינן עלב. איכ אין חלוי כלל אם הוא לטובת
בישראל או לא. כיון דעכ"פ יכא לו חני בקרקע.
ואסור משום לית, וכמו שביארנו בראיות בעצמי
והיא פשוט.

[עוד ריחוי לחידושו של הת"י מתוס' יבמות (כ"ג ע"א)
בריה ההוא.]

ק"ל **עוד** יש לדחות חידושו של הח"י בה"ל. מוצרי
 הכוס' יצמות (כ"ג ע"ה) ד"ה כהו, שבקשו
 דהיכי כרת שלמה צרית עם חירס מלך לור דכתיב
 ויכרתו צרית שניכס (מ"ה כ') וככתיב לא תכרות
 לכהם צרית ולא תחנם, ותיירו דשמא חירס מלך לור
 גר תושב כ"י. ועיין במשמרת להבית (להגאון מוכרין
 וויידענפעלד שליט"ה) סיף י"ג שבזיו מה' פ"מ
 עכ"ל שכוונת הכוס' בחירוס גם על הו דמנינו
 (מ"ה ט') אז יתן במלך שלמה לחירס עשרים עיר
 בצרך בגליל וא"ך נחן לו חני' צקרקע יע"ש. ומעתה
 אי יומא כחידושו של הח"י בה"ל. א"כ למד זריבין
 הכוס' לבוא מטעם ספק. דשמא חירס ג"ח כ"י, הופ"ל
 דשלמה עשה זאת לטובתו ולטובת כלל ישראל כמבואר
 צקרא. (מ"ה כ', ט'). שנתן חירס לשלמה ע"י אחרים
 וע"י ברסוס וכו' לכל חפלו. ומבואר (ד"ה ב' ה'),
 שנתן חירס לשלמה ערים. ויושב שם את בני ישראל.
 (ובמ"ה ט') מבואר דלא ישרו צעיני חירס. כערים
 אשר נחן לו שלמה. יע"ש. הרי דס"ל להכוס' ז"ל
 דאיסור דלא תחנם ולא תכרות להם צרית, הוא אפי'
 אם היא לטובת כישראל וגם לכלל ישראל לצנני ציכמיק.

[יחיוי למה שרצה לחדש, גם הבאון מוהרי מקוסנא וצ"ל בתשובותיו (חידד סי גיה ו-ט). דהיא דהמכירה היא לטובת הישראל והישוב. ליכא משום ל"ת, וגם דיתוי למ"ש להחזיר תיקון המכירה. על זמן. מדברי הרמב"ם סי מה' עכ"מ, ה"ד, דאדרבה משם הוא ראי' לאסור, ועוד ראיות לאסור.]

וּמַעֲתָהּ יֵשׁ לַחֲמוֹר תַּמִּי עוֹמוֹכַ עַל כִּגְאוֹן
 הָאֲדוֹר מוֹכֵרִי מִקּוּטְנָה זֵלִיל
 שֶׁכֶּתֶב בַּחֲשׂוֹבוֹתָיו יִשְׁעוֹת מַלְכָּה (חִידוֹר סִי י"ב) וז"ל
 בַּמַּכְתָּבוֹ לַחֲתוּם כִּגְאוֹן צֶעַל נֶפֶשׁ חַי זֵלִיל, וַיִּתֵּן כִּי
 כֶּתֶב לִי הַכִּיג אֲבִיד צִיָּאִלִּיסְטוֹקָק צַעֲסָק שְׁמִיטָה הָאֲדִיק
 לַבַּתְּכִיבָה שֶׁסִּי אִם יִיחַדְלוּ מִלַּעֲבֹד תַּשֵּׁס הָאֲדוֹמֶה
 וְגַל יוֹכֵלוּ לַבַּתְּקִיִּים צִאִי. כַּתְּבִי לוֹ שִׁיבֹא לְוֹאֲרֶשָׁא
 וְאֲרֵאֵה לְדָבָר עֲמוֹ, וְכֹכֵה אֲמַרְתִּי צַפְּסִיטוֹ שְׁטוֹב
 לַחֲתוֹר לַמְּכֹר לִנְכְרִי וְאֶעֱפֶּ שְׁאֲסוֹר לִיתֵן וּלְמַכּוֹר
 קִרְקֶע צִאִי כִּיֹּן שֶׁכֹּחַ לְטוֹבָה כִּיִּשְׁבֹּב פִּשְׁטֹא דְלֹאִן
 כֹּחַ אִיסוֹר דְּלֹא תַחֲסֹם, פִּרְטֹ כְּשִׁמוֹכֵר עִי"מ לַכַּחֲזוֹר
 דְּמֹכְטִי בַחֲמֵן לֹא נֶאֱסַר בַּמַּחֲכֶה עִי"מ לַכַּחֲזוֹר כְּמַשִּׁיכִי
 כְּמִגְלֹא צֶסֶס כִּרְדִּצִי, וְצַפְּסִיעִית צִאִי דְּלֹאִנוּ אֵלֶּה
 מִדְּרַבֵּן פִּשְׁטֹא דְלֹאִן לַבַּתְּחִיזִי וְכִי פִשְׁטֹא, אֲמַנְסִי זֶכֶה
 לֹא בַשְׁוִיטִי עֲמוֹ כִּי לְדַעֲתִי כֹל הַבִּיתֵּר אִינוּ אֵלֶּה
 לַפִּקְיֵעַ קְדוּשָׁה שְׁצִיעִית מַכְפִּירוֹת גַּם שֶׁבִּכְרִי יוֹכֵל
 לַעֲבֹד, אֲבָל לֹא שֶׁבִּיִּשְׂרָאֵל יִהְיֶה מוֹתֵר לַעֲבֹד גַּם צֶסֶל
 עֲבוּרִים כִּי. עִכְ"ל. וְכֵן כֶּתֶב כִּגְאוֹן כִּי"ל בַּחֲשׂוֹבָה
 לְמוֹחִיזִי כִּגְאוֹן הָרִאשִׁיד דְּפַעֲכִיָּק זֵלִיל. וְהִיא צִמִּי

והא דכתב החינוך ז"ל צ"ל צ"ל דבר דאם כתב לחזיר מותר, ע"כ מיידי באופן דליכא משום לא תחנם כגון ג"ח כ"ל, עוד יש לכתוב דלפני"ד לא כותבו חכמים בתקנתם כלל, מטעם ממני"פ אי ס"ל דמכירה לזמן ליכא משום ל"ת. א"כ ע"כ ס"ל דמכירה לזמן ל"כ כקנין בגוף כהמני"ח כ"ל דכא זכא תלי וא"כ שוב הוי השדה של ישראל, ועובר על שביעת שדכו בשביעית, ואי ס"ל דמכירה לזמן הוי כקנין בגוף והוי השדה של גוי, ואינו עובר על שביעת א"כ שוב ליכא משום לא תחנם. ואסור למכור גם לזמן, באופן דממני"פ אסור.

[הרב ר' יעקב מרדכי ה"ז ז"ל בקונטרס דבר השמיטה, המציא היתר למסור השדה לנכרי באחריות יוקרא וחולא כנכסי צ"ב, וכמבואר לענין שביעת בהמה בא"ח סי' רמ"ו.]

לקיד והנה ראיתי בקונטרס דבר השמיטה כ"ל שילא הכ"ג ר' יעקב מרדכי כ"ז ז"ל להמליץ היתר לבעלי האחוזה שימכרו לנכרי באחריות יוקרא וחולא כנכסי צ"ב, וכמו שמבואר תקנה זו לענין שביעת בהמתו בשנת בא"ח סי' רמ"ו והרמ"א שם הסכים לזה ופסק להקל לענין שביעת בהמתו בשנת דהוי איסור דאורייתא כש"כ שממנו נלמוד לענין איסור שביעית צ"כ"ז דליכא דאורייתא כמעט לכו"ע, ולפי"ז מתיר הרב כ"ל לשום אה השדה לגוי בנ"צ ולקרקע בדמים על הגוי במלוה, ובכגון יקבל עליו אונסא וחולא ויוקרא אם פיתח פתח לו ואם כותיר כותיר לו, אלא שיעשה את השדה אפודיקי מפורש צ"ע שלא יכול למכור כ"ל ויחזירנה לבעלי בשומא שתי בשעת הכורז ואז הויא שדה של גוי לפי שנתבאר דצ"כ"ז יש קנין לגוי צ"כ"ז לכפיקע מקדושה, וכו'. ומשום הני לנכרי נמי ליכא כיון שהוא לזמן וחזרת לישראל. וכמ"ש החינוך בשם הרמב"ן שמות כמשי"ל לעיל. ונראה דא"כ יוכל לישראל להשתוות עם הגוי על יוקרא וחולא שלא ילטרכו א"כ"ש שמתאם ולקצו צעד ביוקרא כך וכך, צעד חולא כך וכך וכמו שטושים צבית עיסקא עכ"ל הרב כ"ל. ויע"ש שברב כ"ל דוחה הכתירות של הרבנים בתיקון המכירה לזמן. ומכש"כ מכירה חלוטה. ואף דגם מכ שצחר הרב כ"ל להחיר הוא בגדר מכירה לזמן. אמנם כתב דלפי עתה נחשד כשל בגוי, אע"פ שאין כה צידו למכור וכמו שפסק הרמ"א ז"ל צ"כ"ז רמ"ו, וגם הביא הרב כ"ל ממורכ"י צאסאן (סי' צ"ב) שכתב ח"ל כלל דנקטינן דכל שהבהמות כמו צ"כ לאל הנכרי ודאי דודי' הוי מדא"ז צ"כ לענין צבורה, צ"כ לענין איסור שביעת, וטעם האוסרין דזה הוא רק משום מראית העין עכ"ה, ולפי"ז כותב הרב כ"ל משם בגאון ר' רפאל יחזק ישראל ז"ל דדבר הנעשה ע"י צ"ד קלא אית לי, ולית צ"י משום חשדא, משא"כ במכירה לזמן מבאר הרב כ"ל דאפי' לדעת הרמב"ם פ"ג מה' מכירה דס"ל דהוי כקנין בגוף. מ"מ מודה דקנין כ"ג דלזמן לא מיקרי לכס, כיון דאינו לעולם שלו ומיפסק קנינו בחייו מעלמו, דמשי"ב לא ליקני הושפעה ליוקא לזמן עד דנפיק צ"י, וכיון דלאו שלו מיקרי אלא של ישראל. א"כ אינו מפקיעו דאם מקדושה שביעית ועובר לישראל על שביעת שדכו, ויע"ש שברא"ר הרב כ"ל עוד דאם כותב כוונתו של הכתוב להכריח להכריח, ונוסח השטר מהכדי"ל לכגון וכו' יע"ש.

דיומו

הרמב"ן ז"ל א"כ לא מנאחי בהרמב"ן ז"ל בדברים אלו ש"י הרב הגאון ה"ח שליט"א בשמו צ"כ"ל ואם כתב להחזיר לו צ"כ"ל מותר למכור לו, אלא כך לשון הרמב"ן ז"ל לזה על המוכר שלא תמכר הארץ לנמיתות וכו' למי שחזיק בה ולא ינכור דין יוכל עמנו הם העכורים, אבל נשמור שהבי' מכירתנו בה שחזרו אלינו עכ"פ ולא נניח אותה בידם לעולם עכ"ל ז"ל, פירושו הוא כך דהארץ לא תמכר לנמיתות הוא עוד אחרת לאו כשמוכר לו לזמן עובר על ל"ת ואם מוכר ממכר סתם עובר עוד ל"ת והארץ לא תמכר לנמיתות שאסור למכור למי שלא ינכור דין יוכל עמנו. אלא נשמור שהבי' מכירתנו בה שחזרו אלינו פי' נשמור שהבי' מכירתנו בה דוקא לישראל שחזרו ציובל, ולפי"ז צמור לעכורים וכתבה עמו שיחזירנה אסור משום כל"ת דלא תחנם דאם מכר לו סתם עובר עוד ל"ת והארץ לא תמכר לנמיתות ושאי' אחרות כן עכ"ל הריד"ז ז"ל, הרי דמעולם לא התיר הרמב"ן ז"ל מכירה לזמן משום לתא דל"ת. וכן כתב בגאון ר' רפאל יחזק ישראל ז"ל (ש"כ מהכמי כד"ל דכוללת ספרדים ומערבים צפער"ק) ה"ד בקונט' דבר השמיטה כ"ל ז"ל עוד ראו בביא' לנו ברב גאון יעקב נ"ר דברי הרא"ה צספר החינוך סי' זכר משם הרמב"ן ז"ל ע"פ והארץ לא תמכר לנמיתות, דהפירוש הוא לא תמכר לנכרי לנמיתות, אבל מוכרה לזמן קל"ב. דמשמע דמותר למכור לגוי לזמן וכו', ואינו אומר דצ"כ הרמב"ן ז"ל לא ראיתי פי' זה, ואם כמותי דהרא"ה סמכי עכ"ל. אמנם באמת גם מלשון הרא"ה ז"ל צספר החינוך שבעתיק דאם כתב להחזיר מותר, ליכא למידק כלל דמכירה לזמן ליכא משום ל"ת, משום דכוונתו ע"כ כמ"ש צ"י חזרת יכונתן (פרק ז' אות י"ז) דנ"מ היכא שקיבל עליו כז"מ דליכא משום ל"ת יע"ש, וכן כתב מוח"ז בגאון הראש"ד דפער"ק ז"ל בקונט' דבר השמיטה ועיין צ"כ"א משמרת לכביה שביא' כן גם מהגאון"ד יאלוליון (כנראה שהוא בגאון ר' מאיר אריק ז"ל), וכן בעלכ צ"י כוראות שעה (פרק כ"ה), [ומ"ש צ"י כ"ש פרק כ"ז, להקשות דל"ל קרא דלא תמכר לנמיתות, חופ"ל דאסור משום לא ישבו בארץ דעובר אפי' צמי שאינו עובר עכ"ה יע"ש, אמתה, וכי לא משכחת מוכר לנכרי דבר צח"ל, דמשום לא ישבו בארץ ליכא, ומשום לא תמכר ליכא,]

[מורה הכתוב]

[עוד השגות ע"ד הרבנים המתירים מכירה לזמן, מהרמב"ם, והחינוך ד"ל, ועוד השגה דלא הועילו חכמים בתקנתם מטעם ממני"פ.]

לקיד עוד יש לכתוב על הרבנים הגאונים כ"ל שכתבו מכירה לזמן, מדברי הרמב"ם פ"ג מה' מכירה. שביא' המני"ח (מ"כ תכ"ו) לראי' למה שנחפזק אי גם במכירה לזמן איכא משום ל"ת מדא"ז, וכוונת המני"ח היא משום דס"ל להרמב"ם שם דגם מכירה לזמן ג"כ הוי כקנין בגוף יע"ש. וגם יש לכתוב על הרבנים כ"ל מודברי החינוך גופי' שביא' ממנו יסוד לדריכס. דיש להקשות לדריכס אמת' גבי לאו דלא תחנם לא הכיר החינוך ז"ל חילוקו של הרמב"ן ז"ל של מכירה לזמן, וכבר עמד זה בשמן המור בתשובה כ"ל, ולא כתב מענה לזה, וע"כ דס"ל להחזיר ז"ל דמעולם לא כתב הרמב"ן ז"ל חילוקו של מכירה לזמן גם לענין לא תחנם,

[דחוי להתירו של הרב הגל, מטעם שביארנו (באות קב), ואפי' לפירושו בדברי הרמב"ן ז"ל, גיב בסתר היתירו מטעם ממניס.]

[ק"ה] **ואנכי** הוראח כי הרב כנ"ל טרח הרבה שם ליישר המסילה, וחשז לתקן צמח שיש לעמוד על דברי הרבנים המתיירים תיקון המכירה. וחשז לתקן ע"י עלתו ליתן לנכרי השדכ בלתיירות ויקרא וזולא כנכסי ל"ש. ולדעתו צדכ עשה העקוב למישור וברכסים לצקעה. אמנם לפענ"ד לא כועיל כלום. דמלכד דנכס יסודו על פירושו בדברי הרמב"ן שכוזב בהחיון כנ"ל שסובר הרב הגל בכוונת הרמב"ן ז"ל שבמכירה לזמן ליכא משום ל"ת, וכבר ביארנו [באות ק"ב] דמעולם לא אמר כן הרמב"ן ז"ל, וגם בחיון לא ס"ל כן, אלא אפי' יכיצנא לי כדצרי. דס"ל להרמב"ן ז"ל דבמכירה לזמן ליכא משום ל"ת, דא"כ עכ"ל צטעמו משום דלא חשבו כקנין כגוף, ועכ"פ חיו נחשז של בגוי, וא"כ לפי"ז אם נותן השדכ לבגוי כנכסי ל"ש דחשז אז השדכ של בגוי כנ"ל, איכ שפיר גם הרמב"ן ז"ל (ואפי' לפירוש הרב הגל) מודה דאסור למכור לנכרי משום לא תחנם, כיון דנותן לו חגי בקרקע, באופן דנחשז שלו ממנו. ובאופן דממנ"פ עובר אם נחשז של בגוי איכא משום ל"ת, ואי לא נחשז של בגוי, א"כ עובר בישראל על שביעת שדכו בשביעות. וברב כנ"ל ראה נאחזו החבל צמי ראשין. וביא פשוט.

[הרב ר' נפתלי הירץ האב"ד דע"ה יפו ז"ל, המציא תחבולה להחיר למכור לבגוי האילנות ע"מ לקון עם שיעור יניקה שבסביבות האילן, דחוי לרביו, והעתק מכתב הגאון משאווייל ז"ל אשר צווח על הוראה הגל.]

[ק"ו] **והנה** ראיתי להרב הגאון ר' נפתלי הירץ הכה"צ דע"ה יפו ז"ל (כו"ד צ"ב) כוראות שעכ (פרק ל"א) לחתנו הגאון ר' יוסף הלוי הכה"צ דע"ה יפו ח"י. שהמלא תחבולה להחיר מכירת הכרמים והפרדסים לעכ"פ באופן שימכור האילנות ע"מ לקון עם שיעור יניקה, ושיעתיק אותם ממקומם ולנטעם בשדכ אחרת שעומד צרשות הא"י ולהבציל בזמן להעתיקם קודם השביעות, ויסודו עפ"י בא דקו"ל צו"ד סי' קנ"א ס"ז כר"י צ"ז (י"ט ע"ב) דמוכרין לכן אילן ע"מ לקון וקולן, יע"ש בפרק ל"א, ולפענ"ד כוראח זו לא מיתחורר לי, ונראה צדור דע"כ לא חתיר ר"י למכור אילן ע"מ לקון רק צמור האילן לצד בלא שיעור יניקה, באופן שאי אפשר עוד לשלם ולנטעם בשדכ אחר, אבל אם מוכר האילן עם שיעור יניקה והעפר שצסביצותיו שפיר י"ל דגם ר"י ס"ל דאסור משום לא תחנם דנותן לו ישוב וחגי ע"י בקרקע של ישראל, וע"י רש"י ע"ז כי ע"כ צד"כ משכי לי, ומכ שהחיר ר"י הוא רק דאיו מוכר לקון קודם המכירה. אבל אחר המכירה מוכר הוא לקון, משום לא תחנם, ועיין צש"ך יו"ד סי' קנ"א ס"ק י"ד, ומכ לי אם הניח האילן בקרקע של ישראל או אם שתלו עם בקרקע של ישראל בשדכ של בגוי סוף כל סוף נותן לו ע"י ישוב וחגי ע"י בקרקע של ישראל ודו"ק, ונראה שזכ היכ טעמו של הגאון מוכר"י שטערן משאווייל ז"ל צמכתו לבגאון האדרי"ת ז"ל (כו"ד צספר כ"ש

פ"א כנ"ל) דגם צמכירת אילן עם שיעור יניקה איכא משום ל"ת, שכי וז"ל ע"ד הכיתר צמכירת הכרמים עם מקום יניקתם לצד, מלכד איסור לא תחנם ומלכד איסור מפורש והארץ לא תמכר ללמיתות הוא דבר זר מאד צגילוי דעת ואומדנא דמוכר לכל שהוא רק להפקיע האיסור לצד והערמכ דמוכר וכחוכא וטלולא וחס"ש, חכ קרוב לכיתר הרב צמנות מקובנא צמכירת קרקעות אשר לווחו עליו כ"ע וגם צש"ת משיב דבר וישחקע ולא יאמר כ"י עכ"ל הגאון משאווייל ז"ל. והכ הרב הגאון ר' נפתלי הירץ ז"ל צראוחו כי אין דעת הגאון משאווייל ז"ל נוחה גם מתיקון המכירה שהמלא הוא. ראה לתקן המכירה באופן אחר, וז"ל אמנם מה שכתב (הגאון משאווייל ז"ל) שהוא דבר זר מאד וכ"י והערמכ דמוכר וכ"י הככ כבר עשינו צפני הגאון כר"י"ד זללכ"ה וכבר דיברנו עמו הרבה צענין ה"כ יותר מכל הדברים ולא שמעתי ממנו שיחוש לזה, אך בכל זה לצי בל עמי צש"ל זה שגראח הערמכ מוכחת וכבר כתבתי למעכ"ת (הוא הגאון האדרי"ת ז"ל) צמכתו הקודם שרצוני לרף לזה היסר של צפל שמן המור ז"ל והכל כדי ללאת מן הערמכ כנ"ל, ואפרש שיחתי הככ המכירה היתכ האילנות ע"מ לקון ונתתי לו זמן להקונם שמחוייב לקון בזמן הכוא קודם השמיטת ואם לא יקון ברשיתי שלא יחצטל המכירה רק שצמוכר יש לו רשות לקוללם צעלמו על חצון הקונה, וכעת כוספתי צנאצי שצבריר ציד המוכר שאם לא יקלץ הקונה לזמן המוגבל אזי יש רשות להמוכר לצטל המכירה באופן כנ"ל ותשאר המכירה באופן אחר דכיינו רק על שלש שנים האילנות והקרקע של כל הכרמים מחכום ארעא עד רוס רקיע על משך שלש שנים שיכ"י שיין לבגוי הקונה כפי הכיתר של צפל שמן המור והרווחו צדכ שלא עשינו הכיתר של צפל שמן המור לצד כי לפי דבריו צבר הקשיתי צמכתו הקודמים דלא גרע מכירה לזמן משכירות וכמו שגזרו על השכירות משום לתא דלא תחנם צמכירה חלוטכ צודאי נכלל צדכ הגזירה גם מכירה לזמן דל"ג משכירות, אמנם עתה באופן שטשינו נוכל לומר כי צמכירה כזה שנטעש על תנאי צאם היא מכירה דלא שכיחא ולא גזרו צכ רצנן (אבל עדיין לא כוחלט אללי לעשות כך ורצוני צדכ הסכס מעכ"ת) עכ"ל בגר"ה ז"ל, והכ מ"ש דמכירה כזו שנטעש על תנאי היא מכירה דל"ג ולי"ג צכ רצנן, לצצי לא כן ידמכ לפענ"ד, דכיון דכיא רק מכירת הערמכ לאפקועי איסור שביעות איכ לא רק דל"כ מילתא דלא שכיחא אלא גם כיו מילתא דשכיחא טוצא, דכלל יערימו על אופן כזה וכבר בסיון גיב מטיד על זה, אשר כולם משתמשים צנוכס המכירה כ"י כדופס צסוף ספר כוראות שעה, ויש לחוש שלא ישחקע ח"י המלכד דשביעות לגמרי, ועל כגון דא מלינו דגזרו צמערים יותר מצמח"ד גבי פירוצ תצטילין כמ"ש הרמב"ם צכ' פורט דחיישי שמה ישחקע יע"ש, וצפרט גבי שביעות דקשכ אצקס של שביעות, וככז החוס' צצכורות (ל"ד ע"ב) צד"כ כטייככ. ובחוס' גיטין (מ"ד ע"ב) צד"כ מטייככ דרואי להחמיר אף צשביעות דרצנן יותר מכולם יע"ש.

בני סימן ב ציון

חמ"י על הרבנים הגאונים. שסמכו להתיר מכירה לזמן עפ"י השמן המור.

[ק"י] ומ"ש כר"כ ז"ל להסתייע בהיתר תיקון המכירה לזמן מדברי השמן המור, לפע"ד לא דמי, והמעין בשמן המור שם יראה דבניזון ידי' איכא לדדים להיתר גם מכירה גמורה וחלוט משהו הכסף דכריסת הכרם ע"י הגוים, וזכו שצ"ל דבריו (באות ז"ל) עפ"י הכו"פ פ"י, ועוד מצוה ממסקנת השמן המור שם דעוד יותר טוב למכור מכירה סתמית מלמכור על זמן שתי שנים שלא יבא נראה כמכור מפני השביעית יע"ש ד"ה אחת תורת הטובה, וכן יש לחמ"י על הגאון האדיר מוכרי' אלחנן מקובנא ז"ל אשר כל עיקר הוראתו בהיתר תיקון המכירה סמך על השמן המור כמצוה במכתב הגאון האדרי"ת ז"ל (הנדפס בס' ה"ש פלי"א) ח"ל ומש"כ (הוא הגאון משאווייל ז"ל) שכתב דקאזונא היתר מכירת קרקעות ולוחו עליו כו"ט, לא ידעתי טיב הדברים מה כי היתירו של הרב מקובנא, וכדומה שלא היתר יותר ממש"כ בשו"ת שמן המור, וכתב ר' חיים יעקב שפירא הראב"ד בצד"ל שלנו (כ"י) ספר לי (שכ"ה אז מו"ל בקובנא) שכל עיקר הוראתו סמך על השמן המור שנזכר בעיקרי דיונים, ובקובנא לא כי אותו הספר ונשלח לו מצדלין (כמדומני) כי עכ"ל הג' האדרי"ת ז"ל, אמנם כ"י ליישב הוראות הגאונים הנ"ל בהכרח לומר דהוראתם בהיתר תיקון המכירה היתה רק לאלו בעלי האחוזה אשר חששו לגזילת והכרסת כרמותיהם ע"י הגוים, דאז שפיר יש להם על מה שיסמכו תשובת שמן המור וכ"ל [באות ז"ל].

[בתבאר מסקן חכמי ורבני קרית קדישא וירושלם משנת תרס"ח, כי עיקר הוראות שעה של הגאונים המתירים, בבגה בעיקר על יסוד שהציעו לפניהם שנוגע הדין לפיקוח, ולהריסת הישוב, ושהנכרים יבזלו את השדות, ורבותינו שבא"י שהי מבטנים וידעו שליכא חששות הנ"ל כלל, לזאת כרוזא קרו בחיל לאסור המכירה, באופן שעיקר המחלוקת לא הי' לדינא.]

[ק"י] אמנם לפ"י ללי"ב דאמאי לוחו חכמי דורס על הגאונים שילאו בהיתר תיקון המכירה, והכו יגעתו ומלחתי ת"ל הפסק של חכמי ורבני פת"ק ירושלם ובראשם הגאון האדיר מוכריל"ד מצריסין והגרש"ם ז"ל (הנדפס בר"ש ספר פאת השלחן עם בית ריד"ז) ובתוך דברי קדשם כתוב לאמר ח"ל אך שמועט שמענו כי איז בני אדם אשר לא נחש דעתם בזה באמנם מי יפרנס אותנו ומאין תבא עזרתנו אם לא נעבוד את אדמתנו בשנה השביעית והאדמה תשאח שממך, ודרשו לנו לחפש אחרי כיתירים לבטל מלות ד' והחלו להשתמש באמצעים מוראים למלא חפלים ורלונס ותאות נפשו ולכתפות גדולי ישראל מחו"ל לבטל מלות ד' מלות שביעית, באמנם כי נוגע בדבר לפיקוח וצטול הישוב ולא כן הוא, וכפוף הוא, כי מלצד שאינו נוגע לפיקוח ולכריסת הישוב כי עוד יהי שמירת שנת השמיטה לטובת הישוב ולטובת הארץ כידוע לנו אחרי החקירה והדרישה התאספנו יחד באסיפה רב' רבני וחכמי קרית קדישא וירושלם בהסכס רבני גאוני עירנו הי"ב הרבנים הגאונים הגדולים

מוכרי' משכ יחושע ליב דוסקין (ז"ל) ומוכרי' שמואל סלאנט (ז"ל) להתיישב בדבר הגדול הזה כנוגע לרבים וחקרנו ודרשנו הפרטים הדורשים לכל אלה צעיון הדק היטב היטב, ונגמר ונמנה להודיע בשער בת רבים את גודל האיסור השמיטה ולהקים המלך הזאת בכל פרטי כ"י עכ"ל, וכן ראיתי להגאון האדיר הריד"ז ז"ל בהקדמתו לספרו בית ריד"ז על הפאת השלחן אשר בתוך דברי קדשו כתוב לאמר ח"ל עוד נתנו עיניהם על ח"י להרחיק את קץ משיחתו תקוב האמיתית של ישראל אשר תלוי בקיום השמיטה כדכתיב וכו' וארץ אזור כ"ל, וזו היא הסיבה הראשונה שצנללה גליו מארצנו הק' ולאנחנו סובלים לרות רבות ורעות, ובתחבולות ומרמה הטעו את הרב הגאון ר' יחזק אלחנן מקאזונא ז"ל בהלעם לפניו אשר אם ישמרו השמיטה יש בזה סכנת נפשות, והנכרים יקחו בגזילה את אדמתם ומי לא ידע אשר פיקוח דוחה את שבת בראשית וממילא גם השבת ל"י שבו שנת השבת שנת ל"י, מפ"ה כי יהיו דברים בקאזונא לאחר המעשה ושאלו אותו כי"ד היתר דבר הזה, וענה להם אשר הכופרים הטעו אותו שבו פיקוח, ועכ"ז לא בורח אלא מפורש הוראת שעה בנצד, וגם על הוראת שעה הזה ילאו אז כל גאוני הזמן כי ולוחו ככרוכיא עכ"ל הגאון הריד"ז ז"ל. ומעתה הרי מצוה מדבריהם ז"ל דלדינא אין מחלוקת כלל ובקטע אחד יכלו ורק יסוד ועיקר המחלוקת היתה רק בהמליות אי הנכרים יקחו בגזילה את אדמתם ואם יש בזה סכנת נפשות ח"י, ושאר הכיתורים שהמליות כי רק לסניף בעלמא, ולא על זכ צנו יסודם, כי לכל אחד מוכן יש סתירה לדבריהם כמו שצ"ל לנו ונבאר עוד בעז"כ.

[בשנת השביעית של תרמ"ט שמרו כל החרדים לדבר ד' את שנת השמיטה כדת, ולא קבלו את ההיתר של ההוראות שעה בתיקון המכירה, ורק לאחר שנתיישובו בא"י מפריצי ישראל מאלה אשר חזשים מקרוב באו, והתחילו לעשות פרצים בחומת דת תוה"ק. נפרץ אח"כ הענין גם אצל החרדים, וחוב קדוש על רועי ישראל לסכם עצה להעמיד הדת על תילה.]

[ק"י] ורבותינו שצ"י אשר כי מצפנים וגם אחרי החקירה והדרישה צעיון הדק היטב, ואסיפה רב' מרבני וחכמי פת קרית קדישא וירושלם, ראו כי שמירת שנת השמיטה כדת אינו נוגע כלל לפיקוח ולכריסת הישוב ח"י וגם אין חשש כי הנכרים יגזלו את שדות ישראל, לזאת כרוזא קרו בחיל איסור מוחלט שלא לעבוד עבודה אדמה בשביעית לא בעלמו ולא ע"י נכרים, ומצוה צפסק כ"ל, והכו כל החרדים לדבר ד' לאשר כי ידעו באמת גם בעלמא כי שמירת שנת השמיטה כדת אינו נוגע ח"י לפיקוח ולכריסת הישוב לא קבלו עליהם את ההיתר של הוראת שעה של הגאון מוכריל"א מקאזונא וסיעתו, הנצב בעיקר על יסוד כ"ל, ושמצו לקול הורים ומורים רבותינו שצ"י, ושמו צטחוס ד' כי לא ימנע הטוב להולכים בתמים ורווח וכלל יעמוד ליבדדים ממקום אחר, לזאת שמרו את שנת השמיטה כדת ולא כי שופ"ר ח"י, ועיין עדותו של הרב הגאון ר' יוסף כלוי הי"ו בספרו הוראות שעה פלי"צ

לאו דוקא לכרע, ועיין בר"ש שביעות כ"ל שבעל
דדבר זה חלוי צפונות ר"א ור"י צירושלמי כ"ל
ע"ש. ודברי החוס' יצמות כ"ל כי גם בעל עין
מכר"י ענגל ז"ל צפונות חירות יוסף אות ז', שבי
צפונות שנין דאורייתא ודאי אין כאן ע"ש.

[העליתי דמה דאמר ר"א בירושלמי (פ"ו דשביעית ה"א).
דמאליהם קבלו עליהם את המעשרות. היא לאו דוקא מעשרות.
לבד, אלא גם שביעית וכל מצות התלויות בארץ.]

אק"א ופשוט לפענ"ד דמה דאמר ר"א דמאליהן.
קבלו עליהם את המעשרות, הוא
לאו דוקא מעשרות לבד, אלא גם שביעית וכל מצות
התלויות בארץ, דהא חשוב בקרא נחמי שם וניטוש
את השביעית ומשא כל יד, כרי דכל עולי בגולה
קיבלו עליהם צאלה וצפונות לשמור שמיטת כן
שמיטת קרקע וכן שמיטת כספים, ואין לומר לר"א
דמה דחושב גם שביעית בתוך כריתת האמנה, הוא
על דרך דאמר צירושלמי שביעית שם חליצת דר"א
דמה שחושב ואת צבורי לאנו וצקנו היא מכיון
שקיבלו עליהם דברים שלא הי' חייבים עליהם, אפי'
דברים שבי' חייבין עליהם העלה עליהם כאילו
מאליהן קיבלו יע"ש, ז"ל דהא קי"ל צ"ש דערכין
(י"ג ע"א) דכך היה שנין עד דסליק עזרא ומקדיש
לא קא חשוב לכו דכתיב (עזרא ד') בארץ צטילת
וגו', כרי דקודם שקידש עזרא לא נתחייבו כלל גם
שביעית, וא"כ עכ"ל דלא נתחייבו לר"א גם שביעית
רק ע"י שקבלו מאליהם כמו המעשרות ודו"ק.

[העליתי מש"ס דחולין (ו' ע"א) דהברכה של שלש שנים לא הי'
בבית שני, וכן כל ההיתירים שהמציאו הרבנים המתירים
לסניף להתיר המכירה, הי' שייכים גם אה, ואפי"ה קבלו עליהם.
בספ"י את השביעית ולא ביקשו היחידים.]

[ק"ב] **ואפי'** לרי יוסי דס"ל דעזרא נטווי מהקצ"ה
לקדש, מ"מ הא מצואר צירושלמי
שביעית שם מה קיים ר' יוסי וצ"ל זאת, מכיון
שקיבלו עליהם צפונות פנים יפות העלה עליהם
המקום כאילו מאליהם קיבלו יע"ש, כרי דאף שבי'
לעקת כעס ללחם, ורי' משלמין מם להמלך כמצואר
צקרא, אפי"ה לא ליערו וצקשו את עזרא וסייעתו
שיתירו להם תיקון המכירה ואף דכל התחולות
וההמלכות שהמליאו הרבנים המחירים להחיר תיקון
המכירה הי' שייכים גם אז והחשש של גזילת עדותיהם
של ישראל ע"י כוכרים היתב שם שייכות צאמח
כמצואר צקרא שרנו האויצים לבלחם עם ישראל ואז
הי' נוסף עוד היתר מטעם מצות צנין בית המקדש
נוסף על מצות ישוב א"י וגם בצרכה של שלש שנים
לפענ"ד דלא הי' גם צנין שני מהא דאמר צחולין
(ז' ע"א) דצרכה כרכים כו' כדי שיסמכו עליהם עניים
שביעית, ואי הי' בצרכה אז, הי' ע"כ גם צממות
עניים בצרכה של שלש שנים, ולמרות כל הכתורים
שבי' להם, הפילו אותם ציריא, ועוד קבלו צפונות
פנים יפות צאלה וצפונות את המעשרות ואת
השביעית להכרות כבוד שמים, ומכש"כ לר"א דמאליהם
קיבלו, דכתיב החוס' צימות (פ"ב ע"ב) צדיה
ירושלמי דהי' בצריה לעזרא וסייעתו שלא לקדש את
כל א"י וכמו שהניחו במקל הי' ראשין לבניה הרבה
יותר

פליץ מ"ש צ"ה, ועיין צ"ה יסועת מלכו חו"ד סי' נ"ט
להגאון האדיר מוכר"י מקוטנא ז"ל צפונותו למוח"ז
כ"ל ר' משה נחום וואללענשטיין הראצ"ד דפער"ק
ז"ל שמשך ידו וחזר גם מכהוראות שעב של שנת
השביעית חרמ"ט שבי' מלערף אז מקודם להגר"א
מקאוונא ז"ל צביתר תיקון המכירה, ורק צפונות
השמיטת שלאחר כך אשר צעוכ"ר אחסר דרי ונחישבו
צארניו הקדושה מאלה אשר מקרוב צאו לא שערם
אצותיו ורצותיו הקדושים ונחיקים צעוכ"ר וצצאו
ותטמאו כו', אשר המכ מחללים גם את שנת צראשית
וכמה כופרים צדי וצתוכ"ק, וצנין של נערים כללו
היא סתירה לחומת דא חוכ"ק ומצליה, ועיין צביתר
בית רידצ"ז ז"ל שכתב וז"ל ואיתא צווכ"ק פ' שמות
כשיצא משיח לרקנו צצ"א ויהי אח"כ מלחמת גוג
ומגוג יתחצרו פריי ישראל לגוג ומגוג לבלחם עם
מלך המשיח, מזה מוצן שלא ירלו את ההללח ממלך
המשיח ולא ירלו לקבל את עול התורה ויכידה, כן
אנכי ירא מזה, וימים ידברי, עכ"ל כגאון הרידצ"ז
ז"ל, וכנה האנשים כ"ל הוכרחו להשתמש עכ"פ
לפנים צביתר המכירה יען כי נוגע המסחר גם לאנשים
החדשים לדבר ד' בארץ וצח"ל שלא ירלו לקנות את
פירותיהם וד"ל, ומזה נשתרצב צעוכ"ר לאט לאט
עד כי גם מהחדשים לדבר ד' חשבו כי התירו
פרושים את הדבר, וכתחילו להשתמש צביתר תיקון
המכירה, ואיך לא ניצו לעשות שקר גלוי לכל
להשתמש צביתר של הכוראת שעב הנצנה צעיקר
רק על יסוד פיקוק וחשש שיגזלו כוכרים עדותיהם
של ישראל, וצפרט צמנינו זה אשר צרך ד' את צעלי
האחרות צכון ועובר, וכחצו מוטל על רועי ישראל
לטכס עכב ולקרוה עכ"כ לקרב את לצ ישראל לאצונו
שצמנים ולכעמוד דת על תילה, צעוד מועד, ולכחזיר
עטרה ליושנה, וכשי"ת יכ"י צעזרתו עכ"ש, וצצות
זה מצב צביתר משיח לרקנו כולך תמיכה, וצצנין
מרום הרים צצ"א.

[עולי בבל אף שהי' עניים, והי' משלמין מס להמלך, אפי"ה קבלו
מאליהם בסבר פנים יפות את המעשרות, דיתוי להגר"ע ז"ל
דפשוט ל' לר"א דלה"דארי וכתוס' צממות פשוט להו דהוי דארי.]

אק"א צ"א ולמד מעולי צבל שבי' עניים מרודים
כמצואר צעזרא ונחמי, ורי' משלמין
מם להמלך, ואיתא צצ"ר פ' ויחי שציקש הקצ"ה
להחיר להם את המעשר שלא הי' מענישן אם הי'
ממענין מלקדש, והם כלכו וקדשו ונתחייבו צמעשרות,
ועיין צירושלמי פ"ו דשביעית הי"א א"ר אלעזר
מאליהן קבלו עליהן את המעשרות מ"ט וצבל זאת
אנחנו כורחים אמנה וכותצים ועל החתום שרנו
לוינו כהנינו (נחמי י'), ועיין צחוס' יצמות (פ"ב
ע"ב) צדיה ירושה, וצ"ש שביעית (פ"ו מ"א) דע"י
הקבלה נתחייבו אח"כ גם מדארי, (ועיין להגאון בית
הלוי (סי' א') פ"ו אות צ') שבי' מדנפשי דמה שקיבלו
עליהם עולי הגולה צאלה וצפונות לשמור שמיטת
כו' יש לו דין כל חומר איסורא דאורייתא יע"ש, ולא
זכר שר לפוס ריבטא דברי החוס' יצמות וכר"ש
שביעית כ"ל דמפורש כן דצריהם דלאחר שקיבלו
עליהם נתחייבו מדארי, ומ"ש צביתר הלוי שם דאין
מקום להקל צצ"ז יותר מצממן צביתר יע"ש, הוא

שאלו יכולין ח"ו לחלוק, משא"כ נגד פסק השו"ע מלינו לפעמים דבצאים אחרי חולקים, מ"מ הכא שציעות אי אפשר להקל אפי' לדעת הר"י גופי' דס"ל דהוא רק ממדת חסידות כיון דנכחו מצותיו מעולם לנכח שציעות אי אפשר להחזיר כח"ל, והא דאמר' צירושלמי פ"ג ה"א דתענית דרבי צעי למישרי שמיטתא, ע"כ הכונה ע"ד שכתבו החוס' צמגילה ה' ע"ג דר"ה וצקש צבא דרבי צעי למעיקר ת"צ וכתבו החוס' דלא רצה לעוקרו אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תעניות ועיין חוס' ע"ז נ"ט בשם הר"ד ממילין על הא דהתיר רבי צית שאן, וכזה יש לפרש צירושלמי פ"ג דמנאי דהתיר רבי קסרין וצ"ג וכו' ומיושב צזק קו' בגר"ן חיות ז"ל בחולין ו' דאין התיר יותר משלשה דברים ודו"ק.

[קו' עצומה על החוס' קדושין ל"א ע"ב בד"ה כל, ושני ישובים לזה.]

[קיד] **והנה** מהא דביארנו [צאות קי'] דצומן עזרא ה"י מקיימין מלות תרומה ומשיטת קרקעות אף שבי' משלמין מס להמלך, לכא"י יחסר מה' קושי' עזומה על החוס' קדושין (ל"ו ע"ג) דר"ה כל שכתבו טעם להא דצטנו תרומה בחו"ל לפי שטעשו בחו"ל אין הקרקעות שלנו שברי משועבדות הן למלך, ואנו נותנים מהם מס למלך ח"כ אין להם דין קרקע להפריש תרומה, וקשו ע"ז החוס' וא"ת צא"י נמי משועבדות הן למלך ואפי"ה מפרשין תרומה וי"ל דאין קנין לעבדים צא"י להפקיע מיד מעשר עכ"ל החוס', וקשה לכא"י דהא צא"י לא מהני במס לפטור ממלות בתלויות צא"ן כח"ל ואמאי נריכין החוס' לטעם דאין קנין, ואין לומר דצא"ת מטעם דאין קנין נתייביו צומי עזרא, ז"ל דא"כ יקשה מהבא למ"ד יש קנין, אמנם יש ליישב דברי החוס' דח"ל דהמ"ד דיש קנין ס"ל כר"א דדוקא על משך זמן כצית קבלו גם אם משלמין מס אצל לא לחא"כ ועיין בר"ש שם, עוד יש ליישב דהנה מ"ש החוס' קדושין כח"ל לפטור מטעם מס ע"כ מיידי צשדות של המלך ממס, והוא צדינו רק לטסקא ומשלמין כרגא, וע"ד שזכר צתשבות מהר"ם גאלנטי ס' נ"ז כח"ל להקל צשדות של המלך לענין מכירת 'כזכות או החזקה, משא"כ צשדות הקנוים לישראל לצמיתות (כנקראים צלשון ערבי "מולק") אף שמשלמין גם צשדות הללו מס להמלך, מ"מ לא נפקע שם הישראל צעל השדכ ע"י המס שמשלם להמלך, ומעתה ל"ק צדימי עזרא נתן כורש מלך פרס אח כל ח"י לישראל לצמיתות עלמין ואף שבי' משלמין מס להמלך, מ"מ לא ה"י נפקע שם הישראל צעל השדכ לפטור מתרומה וכו' ודו"ק.

עוד הרעישו הרבנים על היתר חיקון המכירה. דכיון שלא העבירו המכירה בהסאבו על שם. הלוקח לא נתקיים המכירה [אפי' בדי' מסעם דר"ד, ויסודו בבי' (ביד צבאובח"מ ס' קצ"ד).]

[קט"ו] **עוד** הרעישו הרבנים בגאונים על אופן היתר המכירה שעושין צעלי האחרות מטעם דקיי"ל צב"צ (נ"ד ע"ג) וכובא להלכה צח"מ ס' קל"ד דהיכא דמלכא אמר לא ליקני ארעא אלא צאיגרתא אמרי' דינא דמלכותא דינא, וככה נמי כיון שהמלך בור על כל מלכותו צין לגוי צין לישראל שכל הקרקעות

יותר או שמה כלל אם ה"י רואים ואעפ"כ חייבו עלמן מאליו וקדשו וכו' וקדשו קדש מן התורה עכ"ל החוס', הרי דאפי"ה לא ציקשו מעזרא שלא יקדש עדיון אח ח"י, אף שבי' צועקין ללחם, ושמו צתחונס צד' כי לא ימנע הטוב להולכים צתמים וריווח וכלל יעמוד ליכודים ממקום אחר, ומה נאמר ומה נדבר ומה נלמד צזכ"ז אשר צבר נתייבנו צה מקדושה עזרא וסייעתו לדעת הרמב"ן וע"פ גם צזכ"ז ה"א מדא"י, ועכ"פ מדרבנן ה"א לכר"ע, וגם הר"י דס"ל דצזכ"ז ה"א רק ממדת חסידות, מלבד דכל הראשונים חלקו עליו וגם הרמב"ד דר"ה צתחלה לומר כן חזר צו אה"כ כמו שמוצא צרמב"ן, ומלבד דגם הר"י צעלמו לא סמך על צצרתו להקל רק צכספים ולא צקרקע וגם צכספים שניה ושילש צחוק לארץ וכמבואר מזה באורך צס' צית כלוי (ס' ח' פ"ה), ועכ"פ למעשה מעולם לא הקילו ח"ו צשמיטת קרקע ונכחו מעולם לאיסור וכמו שבעיד הרמב"ן והרמב"ד צכתוב שם כח"ל (צצות פ"ה) ממילא גם אפי' אם נימא דס"ל להר"י גם צשמיטת קרקע דל"ה רק ממדת חסידות, ג"כ אי אפשר להקל צזכ"ז ח"ו אפי' לשיטתו כיון דנכחו מצותיו מעולם לנכח שציעות צא"י כמו שבעידו הראשונים ז"ל, ח"כ ממילא חל גם על זרעם וכמו דפסקי' להלכה ציו"ד ס' רי"ד סק"צ, ועיין ציו"ד ס' רכ"ה סעי' כ"ח אם היתר הכסכמה גדר לרצים או סייג לתורה ולדבר מזה אינם יכולים להחזיר, ועיין פסחים (י' ע"ג) דלא התיר ר' יוחנן לצני ציישן אף שצמרו דאצתהון אפשר לכו ופירש"ל שפירוש ס' ויין צירושלמי שם, ומכש"כ צידון דיון דאצותיו ה"י מקיימין מלות שציעות מעוני וקצלי צצבר פנים יפות, פשיטא דמחויבין אנהנו לקיימו ואי אפשר להחזיר כלל, ואפי' אי ה"י צומנינו רק ממדת חסידות.

לדיוח למא שצידד הגאון מוה"ר ענגל ז"ל וגם בס' שבת הארץ דיש לסמוך אדעת הר"ה דבזה"ז שביעות היא רק ממדת חסידות מטעם דבדרבנן סמכ' אדעת יחיד בשעה"ד, ובאור להירושלמי פ"ג דתענית דרבי בעי למישרי שמיטתא, וישוב לקו' הגר"צ חיות ז"ל בחולין ו' ע"ב.]

[ה"י] **ואשר** כח"ל נדחה מה שצמ"ד הגאון מוכריי ענגל ז"ל צס' אחרות יוסף, וגם צס' שצח בארץ מלך להחזיר אחרי היות כל עיקר שציעות צזכ"ז רק דרצנן וצדרצנן הא סמכי אדעת יחיד צשעת דחק, וא"כ יש לסמוך אדעת הר"י המוצא צס' התרומות שער מ"ה דאין שציעות נוכח עתה אפי' מדרצנן ורק ממדת חסידות וע"ד שבי' ה"ט ציו"ד ס' רל"ג סק"ד צלימוד זכות על היתר חדש יע"ש, מלבד דהש"ך צנק"כ שם משיג על ה"ט וכתב דל"ה דסמכי צשעכ"ד אדעת יחיד רק צמידו וצצנן ולא צמידו דא"י יע"ש, והא שציעות אפי' צזכ"ז, מ"מ עיקרו מדאורייתא, ומלבד דאפי' לדברי ה"ט לא אמרי' כן רק היכא דלא אפשרא להכחא צזה, וכאן הלא נדחה דברי הר"י מהלכה, ואפי' לשיטת החכ"ל ס' ק' דס"ל דסמכי צדרצנן צשעכ"ד אדעת יחיד, אפי' צמקום דפסק השו"ע הוא נגד דעת יחיד, דלא דמי לפסק התלמוד

ומשלמין כרגא, וע"ד שזכר בשו"ת מכת"מ גלאנטי סי' י"ז ה"ל, משא"כ בשדות הנקרא "מולק" ללא הוי כלל של המלך אף שמשלמין ממנו מס למלך מ"מ לא נפקע ע"י שם בעל השדה, ולא עוד אלא אפי' בשדות של המלך הנקרא בלשון ערבי "ערן מירי" מ"מ כיון דמטעם המלך או הממשלה מוכרים הזכות לעבוד בהשדה לו וליושיו, ויש לו שטר מכירה על שמו - ונרשם בפנקס הטאבו, פשיטא ללא נפקע שם בעל השדה ע"י המס שמשלם להמלך ולא גרע ממ"ש הג"ח ה"ד במג"א סי' רמ"ו סק"ח דאם ישראל שגר בהמה מא"י מזוהר על שביחתי דשכירות קניא לחומרא יע"ש, ועיין בתוס' גיטין (מ"ד ע"ב) ד"ה נטייה. ובתוס' בכורות (ל"ד ע"ב) ד"ה נטייה דרואי להחמיר אף בשביעית דרצון יותר מכולם יע"ש, מכש"כ צ"ד דהוי מכירה גמורה וגם מטעם דינא דמלכותא דינא הוי שלו יען כי נרשם בפנקס המוטבילי, פשיטא דהוי קנין גמור ונקראת שדה של ישראל בין דד"י בין דד"א, והא דבולרכו בתוס' קדושין ה"ל לז"א מטעם אין קנין מיירי ע"כ דמניחם שלא היה לישראל שטר מכירה מהממשלה על השדה, ולא ה"י נרשם בטאבו על שם ישראל, והמלך או הממשלה ה"י נקראו באמת בעלי השדה ודו"ק. וגם מ"ש הרב ה"ל בפשיטות דאי אולת בחר דד"מ אין לנו לנהוג קדושת שביעית כלל לפי שמשועבדות למלך עכ"ד, ומבואר מדבריו דס"ל דתירין בתוס' דמטעם אין קנין חייבים בשדות של המלך בתרומ' וקדושת שביעית, הוא תלי' אי אמרי' דד"ד, ולפענ"ד ז"ל דאפי' אי אמרי' דד"ד מ"מ שפיר ס"ל להחוס' דחייבים בתרומ' מטעם אין קנין, וע"ד שבי' בתו"ט פ"ח דעדות דעת הרמב"ם פ"ו מה' בה"ב ה"ט' דלא אלא כיוצא ומבטל לחזקה. שהיח' מדעת הנותן מלך פרס שנתן רשיון לישראל להחזיק בה ועל לקחתה מידינו לא מלינו בה נבואה בפירוש ולפיכך שלא כדין נטלה מידינו ואין קרקע נגזלה יע"ש ובשו"ת חת"ם חאו"ח סי' רל"ג ובשו"ת מקום שמואל סי' ל"ז.

הקרקעות לא יהי ממכרן ממכר צום אופן מדרכי הקנאות וזוהי כתיבת פנקס המוטבילי (טאבו) מעתה דינא דמלכותא דינא ומפקע שארי קנינים מדין תורה ומבואר בשו"ת דברי אמת סי' י"ב (להגאון מוכרי' בבר דוד ז"ל) ומטו בה משמ' דגברא רבא המכרי' באסן ז"ל. סי' ל"א ומתרי טעמי בה המכרי' באסן ז"ל הטעם האחד משום דלא סמכא דעת' דלוקח בלא כתיבת המוטבילי, ולהאי טעמא כל שפירש דסמכא דעת' מהני דדמי למקום שכותבין את השטר דלא קנה בכסף לחוד עד שיכתוב את השטר דלא סמכא דעת' עד שיכתוב ואי פירש ואמר דסמכא דעת' בכסף מהני, הטעם השני משום דינא דמלכותא והמלך הפקיע כל הקנינים שבעולם בין דד"י בין דד"א, מעתה אף אם פירש ל"מ ואין בדבריו כלום, וא"כ כל שלא העביר בפנקס המוטבילי לא עשה ולא כלום. ומסיק שם דכל אותן פוסקים שהביאו דברי מוכרי' צ"ל וכתבו דפירש מהני היינו משום דלא סיימו קמ"י דברי הרב מוכרי' צ"ל דלתי גס מטעם דד"ד. ומסתמין מילי מדברי הראשונים הרב בעל התרומות והרמב"ן והרשב"א והריב"א ומוכריק"י, גם מהאחרונים הרב דון חס וברב בעל המפה יע"ש וע"י בקוטרס דבר השמיטה (להרי"מ סי' ז"ל נדפס פה"ק תרמ"ח) שכתב דלענין לאפקועי מאיסורא דשביעית כו"ע מודו דבעינן להעביר דוקא בפנקס המוטבילי ואפי' להטעם דלא סמכא דעת' ופירש, כיון דאין סכדי דשקר צימיו ולא סמכא דעת' כלל ויודע שאינו אלא בערמא בעלמא וקנין בהערמה אין הקנין שוב כלום להפקיע מאיסורא אלא א"כ סמכא דעת' באמת דלא יוכל ישראל למצוא שום עילה להוליא ממנו המקח כ"א צרנו של הגוי ולא ע"י שום הכרח יע"ש. ולהגאון הריב"ז ז"ל בהקדמתו לזית ריד"ז על הפאה"ש, [מור"ח חתומין] צ"ה ישראל עם קדוש.

[הרב מוהר"ז מינצבערג שליט"א צידד להקל בהמכירה קיימת גם אם לא נעשה המכירה בהטאבו. ודיחוי לדבריו.]

[קט"ז] והנה הראה לי הרב הגאון מוכרי' מינצבערג שליט"א דומ"ץ בפע"ק

ת"י, אשר לידד בתשובתו לח"א להקל אם לא עשה המכירה בטאבו וזה לשונו שם, ומה שחשבת' לומר עוד שיעיל המכירה אע"פ שאינו עפ"י דד"מ, עפ"י מש"כ בתוס' קדושין ל"ו ע"ב ד"ה כל דהא דמפרישין תרומ' בא"י אע"פ שהקרקעות משועבדות למלך ונותנים מס משום דאין קנין לעכ"ם בא"י להפקיע וכ"כ ל"ל לענין קדושת שביעית וכיון דמכח אין קנין קא אחי עליה, הרי כתב ה"ר' צנדרים (כ"ח ע"א) ד"ה צמוכס דבא"י ליכא משום דד"מ לפי שכל ישראל שותפין בה. וממ"י מועיל דאי אולת בחר דד"מ אין לנו לנהוג קדושת שביעית כלל לפי שמשועבדות למלך ואי אולין בחר דינינו כועלת המכירה עכ"ל בתשובתו שם. ולפענ"ד יש לפלפל ע"ד טובא חדא דהא כוונת התוס' בקדושין ל"ו ה"ל בטעם פטור תרומ' בחו"ל, הוא דוקא בשדות של המלך ממש, והוא צידונו רק לטסקא

להרב ראש"ל מוהרי"א ד"ל כותב בדביכוש המלך מי שם פה לאדם לומר אין קנין. ודיחוי לדבריו מתוס' קדושין (ל"ו ע"ב) ד"ה כל דעין רואה דפה קדוש יאמר בן, וגם דיחוי לדבריו במה שרצה לחלק לענין חיקון המכירה בין שדות הנקרא "ערן מירי" להנקרא "מולק".

[ק"ז] ודברי' בתוס' קדושין, וכתו"ט פ"ח דעדות, וגדולי האחרונים ה"ל ה

בהעלם עין לפוס ריבטא מהגאון ראש"ל מוכרי' אל"ש ז"ל שבעלה בתשובתו (הנדפס פה"ק תרמ"ח בקוטרס דבר השמיטה) להחיר המכירה בשדות הנקרא "ערן מירי" מטעם דכיון דהוי שדות של המלך שקנה אותם המלך בכיבוש, וכיבוש המלך מי שם פה לאדם לומר אין קנין לגוי עכ"ל. ובעין רואה דפה קדוש יאמר בן התוס' קדושין וכתו"ט ה"ל דגם בשדות מה שיש לפלפל על הרב ראש"ל ה"ל דגם בשדות הנקרא "ערן מירי" נרשמו השדות בפנקס המוטבילי על שם הבעלים הקונים ולא נפקע כלל שם הבעלים ע"י המס שמשלמין להמלך וכנ"ל.

כרצנים

ציון

אוצר החכמה

כמתירים ליסוד להתיר הערמת

[דחיוי להרא'י' שהביא השע'א סי ע'ט מברכות (י"ג ע"א)
 ודלעצן קדושת כבוד לא מעלה ולא מוריד המכירה שעפ'י
 דדמ' ותמ' על האדמור הגהיק מצאנו בשו"ת ד"ח וצ"ל
 שתמך יסדור על השע'א להתיר במכירת חמץ הנהוג אף שאינו
 עפ"י דדמ' וישוב לפסק הד"ח וצ"ל]

[ק"ט] **אמנם** ראיתי לאדמו"ר הב"ק מלאה ז"ל בתשובות דברי חיים ח"ב תאריך סי' ל"ז שכתב דאין לריכין במכירת חמץ בכוב שיהי' עפ"י דד"מ ורק די שוטטל עפ"י דיניו, ותמך יסודותיו על ש"ת שער אפרים סי' ע"ט ובשעת סי' תמ"ח מסכים לדבריו, ולזה ס"ל דאין לריכין לכתוב בשטר מכירה בליא, וכח דכן נהגו מקודם רבותיו ואבותיו, ואם כי מו"ח ז"ל (כוח הגרביץ ז"ל ה"ל) נהג לכתוב בליא ראיתי כי הי' בדבר רפוי מאד בידו עכ"ל בדברי חיים ז"ל. ובהא אם כי לפענ"ד יש לפלפל על השט"א ה"ל

שכבזו ראי' מש"ם דכזכורות (י"ג ט"א) דפריך מאר
בדיניהם כו' ואמאי לא קאמר שנהן לו מעות בדיניהם
דכיינו שקבא בכבמכ בנימוסי בגוים, אף שצדיני
ישראל לא קבא, מ"מ כיון שצנימוסי בגוים כו' קיין
אזי חייבים בצכורה. אלא ודאי מוכח שנימוסי בגוים
לענין צכור אינו מעלה ואינו מוריד לא להקל ולא
להחמיר יע"ש, ולפענ"ד אין ראי' מש"ם דכזכורות כגיל
רק דלא מוכי' לענין צכור קיין של דד"מ לצד צלא קיין
של דיני ישראל, אבל שלא יכ' לריכין לגמרי קיין של
דד"מ, וסגי רק בקיין של דיני ישראל לצד, אין ראי' מש"ם,
אמנם עכ"פ יש מקום לפסק הד"מ ז"ל לא מויצמי
לשי' ה"ח שחוצא שבגבא ברמ"א לחור"מ סי' שס"ט
סי"ח דלא אמרי' דד"ד אלא צמסים ומכסים התלוים
בקרקע כי המלך גוזר שלא ידורו צארטו כי אם
בדרך זה אבל צשאר דברים לא, אלא אפי' לביש
חולקין דס"ל דכל דבר אמרי' דד"ד, ג"כ יש לקיים
פסק הד"מ ז"ל דלא צמי' צמכרת חמץ הכוב
שיתקיים המכירה עפ"י דינא דמלכותא, וכו' עפ"י
החת"ס בתשובה חיו"ד סי' ש"י לצאר הא דעירערו
רב גדול אחד שם על מכירת חמץ שלנו כיון שאין
דעתו של עכו"ם לקנות כי העכו"ם סובר שביחודי
אינו עושה אלא ע"ד מלוא אנשים וכל שאין דעת
העכו"ם לקנות לא מוכי' יע"ש, וכתב החת"ס ז"ל שם
לוישז דמכ' לי אם דעת הבוי לקנות או לא, אין לא
צמי' להקנות לגוי אלא להוליא מרשותו של ישראל
ולא דמי למכירת צכור שעיקר הכוונה שזכב הבוי
בצבמכ, אבל צחמץ עיקר הכוונה שלא יכ' חמטו של
ישראל וכל שילא מרשותו של ישראל אפי' רק בדרך
הפקד אינו עובר עליו וברי' ישראל גמר ממכרו
והוליא מרשותו צלממ עכ"ל החת"ס ז"ל יע"ש,
ומעתה שפיר י"ל סברתו גם לענין דד"מ אף דאינו
מועיל השטר מכירה הכוב צמכרת חמץ, עפ"י
דינא דמלכותא, מ"מ כיון דבישראל גמר ממכרו
והוליא מרשותו עפ"י דיני ישראל לא גרע מאילו
ילא מרשותו דרך הפקר דאינו עובר עליו, אף
שפדיין לא צא לרשות הבוי.

העליתי דאפי' לשיטת האחרונים דס"ל דבמכירת חמץ הנהוג לא בעי' שיתקיים עפי' דר"מ. מימ בניד לכו"ע בעי' שיתקיים עפי' דר"מ.]

אִכָּה] **אֲמַנָה** צִי"ד לַעֲנִין מְכִירַת קֶרְעוֹת לַגּוֹי
לֹא־פָקֻעִי אִיסוֹר שְׁצִיעִית בְּפִיר
לְכוּ"ע צִי"י שִׁתְּקִיִּים בַּמְּכִירָה גַם עַפְי"ד וְשִׁתְּעִירוּ
מִשְׁמֹו שֶׁל הַמּוֹכֵר עַל הַקּוֹנֵה בְּהִטָּאֻז וְלֹאֵל הַעֲבָרָה עִכ"פ
מִשְׁמֹו שֶׁל הַמּוֹכֵר עֲדִינן לֹא יֵלֵךְ מִרְשׁוֹתָו שֶׁל הַמּוֹכֵר אֲפִי
עַפְי"ד דִּינִי יִשְׂרָאֵל דְּקִי"ל דְּדִיד וְכַדְּזֵרִי אֲמַת הַכִּנִּי. וְלֹא
שִׁיךְ לִימֹר הִכָּה סִבְרַת הַחֲתָמִים הַכִּנִּי לֵאלֹא גֵרַע מֵאִילֹו
יֵלֵךְ מִרְשׁוֹתָו דֶּרֶךְ הַפֶּקֶר, מִשּׁוֹם דְּבִאֲמַת כָּל זֶמֶן שְׁמֹו
נִרְשָׁם בְּהִטָּאֻז אִינוּ יֹכֹוֹל כָּלֵל לִהְפָּקִירוֹ, מִשּׁוֹם דְּבִאֲחֵחַר
אִינוּ יֹכֹוֹל לִזְכּוֹת בְּהִסָּדֵךְ, וְיֵלֵךְ דֹּאֲפִי מִדְּאוֹרִייתָא לִיכָּ
הַפֶּקֶר בְּכַב"ג, וְאֲפִי לְהִירָא שְׂכֻזָּא בְּרִנְיָא חֲוִי"מ
סִי רַעֲי"ג סִי"ן דֹּאֲפִי צִינֹו לְצִין עֲלָמֹו כּוֹי הַפֶּקֶר,
מִי"מ זֶכְ דּוֹקָא הֵסֵךְ דִּרְאוּי עִכ"פ שִׁזְכֵּךְ בֵּז אֲחֵר,
מִשְׁא"כ הִכָּה דֹאֵי אֲפִשֵׁר שִׁחֲבֵךְ בֵּז אֲחֵר כִּנִּי"ל,
פְּשִׁטָא דְּלִיכָּ הַפֶּקֶר כָּלֵל אֲפִי מִדְּאוֹרִייתָא.

ליסוי

[דיוחיו למה שהמציאו הרבנים הנצי"ב ומהררי ענגל ד-ל היתר חיקון ההפקר, מלבד ולא מהני כל זמן ששמו של המפקיר נרשם בהסאבו, עוד כיון שיעבוד בהשדה שוב יזכה מההפקר, וראי' לדברינו משיט דסנהדרין (כ"ו ע"א), ומירושלמי מעשרות אוצר החכמה (פ"א ה"א).]

אקביא) ולחנם טרה כגאון הנלי"ב ז"ל צ"ל צ"ל משיב דבר ח"צ סי' נ"ו, וגם צ"ל אולרות יוסף להגאון מוכריי ענגל ז"ל, שהמליאו היתר לאפקועי איסור שביעית ע"י שופקירו השדות בפני שלשה דהוי הפקר לכריע, וכי דאולי ע"י הדחק יכול הישראל לבדו לעשות המלאכה בשדה הפקר יע"ש, אמנם להני"ל לא הועילו כלל בחקנתם במחנה"ר דלא נקרא הפקר כלל, כיון דהאחר אי אפשר לזכות בהשדה כל זמן שלא העבירו שמו של המפקיר ומהטעם מלכד מה שיש לפקפק על עיקר דבריהם דלא הועילו כלל בחיקון ההפקר, דכיון דיתרוש בהשדה שהפקיר בין ע"י ע"למו בין ע"י אחרים או ע"י גוים, שז זכר ע"י צ"ל בהשדה מההפקר והוי שלו ועל דרך דאמרי צירושלמי מעשרות פ"א ה"א ר' זעירא ר' יוסא צ"ל ר' לעזר הזורע שדה הפקר חייב במעשרות, ונפסק כן להלכה ברמב"ם פ"ב מתרומות ה"א, ואין לומר כמ"ש צ"ל אולרות יוסף הנ"ל דיש עלה שיתכוון צפירות שלא לזכות בהשדה, ז"ל דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שטורה בהשדה בין ע"י ע"למו בין ע"י אחרים שמתכוון לזכות בה, ולאו כל כמיני לומר שאין מתכוון לזכות בהשדה, ועיין בפ"ב דכתובות מ"ט וצריף ור"ן שם, וצ"ל סי' ז' ס"ג, דחוקה דלא שדי אינש זחי צכדי, וגם מירושלמי מעשרות ה"ל מדלא מחלק זורע שדה הפקר בין אם מתכוון לזכות בהשדה, או אינו מתכוון, ע"כ משמע כיון דעושה מעשה הכריעה וכיוצא בודאי מתכוון לזכות בהשדה, ולאו כל כמיני לומר שאין מתכוון לזכות, וכן יש להביא ראיה משיט דסנהדרין (כ"ו ע"א) צ"ל דקא חזיי להכחא גזרא דקא כריז, וגזרא דהוי כסח צכרמי בשביעית, וקאמרי ר"ח צ"ו ור"ש צ"ו דיכול לומר אגיסטון אני בתוכי והכחא דהוי כסח יכול לומר לעקל בית בצד אני לריק, ואמאי לא קאמר דיכול לומר דהוא שדה או כרס של הפקר, או אפי' הי' שלו, יכול לומר שהפקירו ואינו מכון לזכות בו, וע"כ דלאו כל כמיני לומר שאינו מתכוון לזכות כ"ל ודו"ק.

[דיוחיו למה שלקחו הרבנים המחירים המכירה, ליסוד את מכירת בכור הנהוג מלבד דליכא איסור במכירת בכור הנהוג, איכא עוד מצוה בהמכירה דחיישי' לתקלה, משא"כ הבא ליכא חשש תקלה, ולרמאין ולרשיעי אין אגו אחראין, וראיות לזה מכמיק בשי"ס.]

אקביא) והנה גם מה שלקחו הרבנים המתירים ליסוד להחיר חיקון המכירה לאפקועי איסור שביעית, ממכירת בכור הנכוג, הנכ מלכד דשם אין נדנוד איסור בהמכירה, ואך אדרבה איכא עוד משום מלכד צ"ל, וכמו דקוייל להלכח צו"ד סי' ע"ב ס"ו, והוא מדברי החוס' בצורות (ג' ע"ב) ד"ה דקא כדי שלא יבא לידי מכשול ליכנות ממנו צ"חא ובטעודה, משא"כ צ"ל דהי יכולין להקריז

אותו למכרה, וליכא חשש מכשול, ועיין צ"ל שם סק"ה, אמנם לענין הפקעת איסור שביעית אין חשש שיוכל לבוא לידי מכשול צ"ל יותר מצ"כ, ומ"ש צ"ל הוראות שעה (פ' כ"ז) דכיון שלא נתקיים עכשיו הצרכה של שלש שנים עלולים להכשל באיסור שביעית, לזאת רוצה לדמוה למכירת בכור צ"ל דליכא עוד מלכד צ"ל יע"ש, הנכ במחכ"ת נעלם מתנו הסמי"ע בחו"מ סי' ס"ז סק"ב שכתב דהצרכה של שלש שנים היתה רק בזמן ששביעית הי' ד"ת יע"ש, ועיין מה שהעליתי (צ"ל קי"ב) דבכר בזמן עזרא לא הי' הצרכה של שלש שנים, הרי דלא חשש עזרא וצ"ד וכתנאים והאמוראים והגאונים ז"ל וחכמי הדור ז"ל שלאחריהם לשמא יבוא לידי מכשול באיסור שביעית, ופשוט דלרשיעי ועוברי עבירה באיסור שביעית, בודאי אין לנו אחראין, ועיין צ"ל (ס"ט ע"א) דאמרי הלעיטכו כ"י, ועיין בחו"מ פ"ג דדמאי מ"ה, וראי' לזה דהא מלינו ש"י עוברי עבירה באיסור עבודה בשביעית צ"ל פ"ג דשביעית וצ"ל פ"ה, ובגיטין (נ"ד ע"א) נחשדו ישראל על השביעית, ועוד שם הכחא דא"ל להצרי דיור צ"ל דייירתא, א"ל תיתי לי דלא אכלי פירי דשביעית כוונתך, ועיין בתוס' גיטין (מ"ד ע"ב) ד"ה נטייבה, ועיין סנהדרין (כ"ז ע"א) כהן וחרש, כהן וזמה, ועיין צירושלמי סוף פ"ט דשביעית הכחא גזרא דהוי חשד על שמיטתא, וצירושלמי תענית (פ"ג ה"א) מתריעין גם בשביעית משום פרנסת חשודים, הרי אף דהי שכיחי עוברי עבירה באיסור שביעית אפי"ה לא חשו חז"ל להפקיע איסור שביעית ע"י חיקון המכירה, להלילס מאיסור וע"כ כ"ל משום דאין לנו אחראין לרמאין ואמרי הלעיטכו כ"י ומלכד דליכא גם איסור בהמכירה משום ל"ת כ"ל, והא דהלל התקין פרחצול בשביל שראש שנמנעו העם מלהלוות זה לזה, ועוצרים עמשי"כ בחורב השמר לך כ"י, כבר עמד צ"ל בהכ"ס מוכריי מקאלק ז"ל צקונטי תורת שביעית והגאון מוכריי ענגל ז"ל כתב בהשערה אלו צ"ל אולרות יוסף אות כ"ה לחלק דכיון דמינעת בהלוואה הוא שוא"ת ובעצירה רק צ"ל השמר לך פן יכיה דבר עם לצד צ"ל אפשר דכריע מודי דראוי לעשות תקנה שלא יעברו יע"ש, ועיין להגאון הרידצ"ז ז"ל צכקדמתו לבית רידצ"ז שכתב חז"ל וגם צדכר תקנת כלל הפרחצול אדרבה מהו הוא מוסר השכל עד כמה בחזיקו חכמים קדושת שביעית עד שהלריכו וצזקיקו לעשות פרחצול כ"י, ועכ"ז לא הי' צכוהו לעשות אלא צדכר כנוגע לממון מטעם הפקר צ"ד אצל לא מה שנוגע לאיסור ולקדושת כארץ לא הי' כח צדי כלל צזקן וצ"ד לעשות שום היתר צעולס כלל וכלל להפקיע הקדושה מארצנו הקדושה עכ"ל יע"ש.

[דיוחיו למה שצייד הגאון מהררי ענגל ד-ל להחיר משום ארנובא, דבומניגו ליכא ח"י גזירת ארנובא, והמס שמשלמין הנקרא "יועק"ר לא נקרא ארנובא, והמס שמשלמין ממה שגורע הוא תלוי דוקא בוריעה והמלכות אינו כוונה ח"ו לזרוע, וגם אפי' במקום גזירת המלכות לזרוע ח"ו אם המלכות מחרצה בממון אסור לזרוע.]

אקביא) והנה ראיתי להגאון מוכריי ענגל ז"ל צכספרו אולרות יוסף שילא לחתור למלוא

בני סימן ב ציון

כתב הרמזים ב' שמרי (פ"א ב"א) ללא התירו
לזרוע בשביעית אלא דברים שריוכים להם עבדי המלך
בלבד, ואפי' לפי' שנתפס המציט ז"ל (ח"ג סי'
מ"ו) אי מותר לזרוע מאותו המין אפי' יותר
משעור המס מ"מ ס"ל דמכ שישאר אחר שיתן
הארנונה לר"ך לנכוג בכם מנהג פירות שביעית יע"ש
ועוד דהיכא דהמלכות מתרצה ליקח ממון בעד חלק
הארנונה אזי אסור לזרוע כלל וכמבואר במכרי"ט
ז"ל (ח"ב סי' נ"ב) ועיין מ"ש בגר"י ענגל ז"ל
בעלנו ב' אולרות יוסף אור ר"ט דהיכא דשעבוד
המס יכולין לסלק צמעות אין זה מפקיע איסור
שביעית וחשוב שפיר קרקע של ישראל כמבואר גבי
בכמת ארנונה דפטור מצורכ צפסחים [ף ע"א] יע"ש
ועיין ב' תורת יבונתן (פ"ג אור מ"א) שכתב דהתירא
דארנונה נפל בצירא ועיין עוד להגאון הריד"ז ז"ל
בפ"ד מ"ב שביעית ה"ג שאלות כנרוכא על
התורים שהמליאו הרבנים להתיר המכירה ומכש"כ
בך היתירא דארנונה יע"ש.

[העליתי משיט דגיטין (סיב ע"א) דאפי' במקום גזירת ארגונא ח"י
לא הותר לזרוע רק לבעל השדה שמשלם הארגונא, ולא
לפועל ישראל אחר.]

[קכ"ד] ועוד נלפענ"ד דאפי' במקום גזירת ארנונה
ח"י ובמלכות אינא מתרצה צמעות.
לא הותר לחרוש ולזרוע רק לישראל המשלם את
הארנונה אבל לפועל ישראל אחר שאינו צעל השדה
אסור לעבד בהשדה בשביל הארנונה של האחר,
ורא"י ברורכ לזכ נלפענ"ד מכא דמקשכ בש"ס
בגיטין (ס"ב ע"א) על כה דתני צמאתי מחזיקין
ידי עכ"ס בשביעית מכא דאין עודרין, וחי ס"ל
להמקשן בהס"ד דמחזיקין מחייב ממע כמ"ש רש"ל
צמאתי שם, ואפי"כ הי' ס"ל ידי ישראל אסור
לחזיק, וחינו אף במקום שמותר לישראל לעבד
שביעית היינו משום ארנונה, ועיין בתוספות חדשים
שם. כרי דאפי' במקום גזירת ארנונה גמור, אסור
לישראל אחר לעבד בשביל הארנונה של צעל שדכ.
אחר ודו"ק.

[קושי על פירש"ל סנהדרין (כו ע"א) וישוב לזה.]

[קכ"ה] אמנם לפי' לכא"י יש לתמו' על מ"ש
רש"ל בסנהדרין (כו ע"א) וז"ל
א"י משום ארנונה שכו צע"כ לחרוש עכ"ל, כרי
מבואר מדברי רש"ל דגם ישראל אחר יכול לעבד
בשביל הארנונה של צעל שדכ אחר, אמנם ל"ק ד"ל
דכין גזירת המלכות הי' שחרעו שדוהיכם בשביל
הארנונה, ע"כ הי' בגזירכ גם על הפועלים שכי'
רגילים בכל פעם לעבד את השדכ כמזון, אבל ישראל
אחר שאינו פועל דלא הי' עליו גזירת המלכות שפיר
י"ל דס"ל לרש"ל דאסור צאמת לסייע בשביל
הארנונה של צעל שדכ אחר, ובאופן זה מיירי ש"ס
דגיטין כ"ל דאסור לסייע ידי ישראל, וגם כוי דומי'
דרישא דמחזיקין ידי עכ"ס דעכ"ל דמיירי אפי' אם
אין עליו שום היתר ארנונה דא"כ מאי אירי'
דמותר לסייע ידי עכ"ס תיפ"ל דמותר לעבד
צעלמו ודו"ק.

ביאור

למלא הרבכ לדדי היתר לאפקועי איסור שביעית
ובמחכב"ר מגבצ קילות והתורים הפורחים
באור ואשר צעלמו מעיד כי כל הדברים כתב צחפזון
גדול, ובשעות מועטות, וממכ שעלכ לו על מושכל
ראשון, ולזאת כותב וכו' שכתעין יבחון דבריו
לבררם, וכנה הרבכ מדבריו כזר דחיתי צקונטרם
זכ, ועתה צאחי על מכ שילא ראשונה להתיר משום
ארנונה והיי נפש, ודבריו שם מרפסין איגרי
צמחגכ"י, שכתב שם וז"ל וא"כ זו הלכה פסוקה
דשביעית צז"ז רק דרצנן וע"כ צודאי יש ללדד להתיר
כיון דעכ"פ ילאנו מידי השש דא", וע"כ יש לז הכיתר
צעלם וראשונה משום ארנונה דפירשו רש"י וחוס'
סנהדרין (כו ע"א) משום מס המלך, דמ"ש החוס'
שם צתי ב' דחי פיקוח נפש הולרכ לזכ רק אי
נימא דשביעית צז"ז דא"י ומש"כ צתי הא' דמיירי
שביעית צז"ז דרצנן לא הולרכ לזכ, והכיתר
פשוט דמשום מס התירו עש"ה, וכרי גם עתה יש
בטלת מס דאפי' לא יחרשו וחרעו ג"כ ודאי יש מס
מן הקרקע עלמכ, וא"כ כרי יש הכיתר משום ארנונה
וגם לפי כלי שכתבו החוס' סנהדרין שם צשם
כירושלמי דהתירו משום חיי נפש, אף דהתוס' הבינו
ככוונת מפאת שכי נתפסים צתפוסכ על הארנונה
וכי מתים צתפוסכ, כנה ככוונת השטחית לולי
דבריהם אינוכ כך רק שהתירו משום לורך אכילה
שלא ימותו צרעז וכך דפת עכ"ס צירושלמי שצת
(פ"א כ"ד) דאמר דצמקוס שאין פת ישראל מלוי
עימעמו עלי והתירו מפני חיי נפש ע"ש דשם אין
ענין תפוסכ רק ככוונת מפני חיי נפש שריוכים לפת
וכך כאן ככוונת מפני חיי נפש שלא ימותו צשנת
שביעית ושמינית עד שיוגמר כחדש צרעז וא"כ
הכיתר רק מפני לורך הפרנסה וזכ כרי ישנו גם
עתה שכל פרנסתם של כמכ אלפי נפשות של
הקאלאניסטען הם וגשיהם וצניהם הוא רק מזה
ואם לא יעבדו צשנה שביעית ישאלו כולם חסרי
לחם חלילה עכ"ל בגאון מוכרי' ענגל ז"ל, כנה מכ
צשנה יסודו על דברי החוס' סנהדרין צתי השני
דמשי"כ התיר ר' ינאי משום ארנונה, משום דשביעית
צז"ז דרצנן, כנה מלבד ד"ל דכוונתם צזכ כמו
שכתבו החוס' בגיטין (ס"ב ע"א) ד"כ אין דאפי'
אי שביעית צז"ז דרצנן לא התיר משום ארנונה
רק צשדכ של גוי שמקבלין מן המלך צכך וכן כורין
לשנה אבל צשדכ ישראל ליכא התירא דארנונה אלא
אפי' אי נימא דמסתמו ככא דבריהם משמע דס"ל
דאפי' צשדכ ישראל יש היתר לזרוע משום ארנונה
ועיין בספר התרומה הא"י ובש"ת המציט (ח"ב
סי' ס"ד) מ"מ כרי צארלינו הקדושכ תל"ת ליכא
גזירת המלכות לזרוע ארנונה כלל ח"י ואינס קונסים
ח"י אפי' צממון כדי לעבד את השדכ, ואפי' צשאר
שני שצעי, ומכ שמשלמין מס הנקרא "ווערק" זכ
אינו תלוי צזריעכ כלל, ועיין בספר ל"ן הקודש
לכנכ"ק מוכרי' מ"מ מפע"כ ז"ל [סי' ט"ז] שבעלכ
צפשיטות דצשדות שלנו שיש שני מיני תשלומין, מכ
שכוא צעד הקרקע עלמכ הנק' "ווערק" וזכ אינו
תלוי צזריעכ כלל, ויש מכ שמשלמין העישור חכו
רק אם חרעו, ליכא להתירא דארנונה צזכ עכ"ד
יע"ש, וכנה אפי' צמקוס גזירת ארנונה ח"י כרי

[ביתאור להפדיר ויקרא א' בבורי כח וכו' שמניחין שדותיהן
לאוצר החכמה] בור ומשלמין ארנוגא.

[קכ"ו] ואשר זכא יש לבאר במדיר ויקרא א' על פסוק גבורי כח וכו' שמניחין שדותיהם בור ומשלמין ארנוגא, ועיין בסי' ל"ז הקודם (סי' ט"ז) שעמד זכא הא משום ארנוגא ליכא איסור לזרוע יע"ש, אמנם להכיל ל"ק ד"ל דמייירי באופן דגזירת המלכות ל"ה רק על צעל השדה לצד, ולא גם על הפועלים, וא"כ איסור להפועלים ישראלים לעבוד בשביל הארנוגא של צעל שדה אחר, ואם צעל השדה אינו יכול לצדו לעבוד את השדה, ואין לו פועלים נכרים, מוכרח להניח שדכו בור ולשלם הארנוגא ודו"ק.

התירו של הגאון מהר"י ענגל ז"ל הגבנה על הירושלמי שהובא בחו"ס סנהדרין (כ"ו ע"א) היא מרפסין איגרי.

[קכ"ז] ומ"ש בגאון מוכריי ענגל ז"ל לצנות דיוק על לשון שהביאו החוס' בסנהדרין בשם הירושלמי דהתירו משום ה"י נפש כ"ל, ונוראות נפלאותי על רב האו גאון ה"ל אשר יסוד התירו נצנכ על הירושלמי שהביאו החוס', ולא עיין במקור הדברים בירושלמי שם, ואשר דין גרמא לי להרחיק מהמסילכ זכא, ועוד לחלוק על החוס' בפירוש הירושלמי אשר הוא ברור ונכון למאד, ובגאון ה"ל חשז כי מ"ש החוס' בשם הירושלמי דמשום ה"י נפש התירו בעתיקו זכא לשון הירושלמי, וזאת לא נמלא לשון זה משום ה"י נפש שם בירושלמי כלל, ורק עיקר כוונת החוס' היא להוכיח מהירושלמי דה"י שם פיקוי"ה, וכו' מהא דמקב"ה שם בירושלמי סנהדרין (פ"ג ה"ה) וכן הוא בירושלמי שביעית (פ"ד ה"ב) על ר' ינאי שהתיר נהרוש כשה"י המלכות אונסת מהא דא"ר זעירא ור"י בשם רבי ינאי ר' ירמיה ר' יוחנן בשם ר"ש בן יודק נמנו בעליית בית נהזכר צלוד על כל הסורכ מניין אם יאמר גוי לישראל לעבוד על אחת מכל מלות האמורות בתורה ה"ז מ"ז וק"ע ושפ"ד יעבור ולא יכרג הדא דתימר ציון לבין עממו אצל ברבים אפי' מלכ קלכ לא ישמע לו כגון לוליוס ופפוס אחיו שנתנו להם מ"ס בכלי זכוכות לצוות ולא קיבלו מהן, ומשני בירושלמי לא מהכחון משמדתכון ולא איסתכון אלא מייגדי ארנוגין, עכ"ל הירושלמי. ומדמקבי בירושלמי מהא דיהרג ואל יעבור, הכריחו החוס' מהא דה"י שם פיקוי"ה ורק כתבו בקיבור דה"י משמע בירושלמי דמשום ה"י נפש התירו, וכוונתם פיקוי"ה ודברי החוס' מוכרחין ונכונים למאד, וש"מ בשו"ת מהר"יט (ח"ב סי' נ"ב) שפירש דברי החוס' כ"ל בדבריו, ומעתה לא הועיל כלום בגאון ה"ל בכל בקיאותו שם זכא להתיר משום פרנסה, ודבריו ^[1234567] מרפסין איגרי,

[הגאון הנ"ל מרמה שמירת שבת השביעית בזמניו לחשש של סכנה וגם מצדד להתיר מטעם דה"י דבר של רבים, שהעיר מירושלמי ע"ז (פ"ב ה"ט) ודיחו לדבריו מבמ"ק בש"ס.]

[ככ"ח] ומ"ש בגאון ה"ל ח"ל וצרין שבת פי' כייר ככך דמכזין גחלת של

מתכות ברכ"ר בשביל שלא חוקו זה רבים פ"ט בשם ברכ"ר דשריין איסור דא"ר משום נחקא דרבים דנחקא דרבים כסכנת נפשות חשוב עשי"ה, ודיינו דאף דגוף כחוק אינו סכנה דמש"כ ביחיד אסור מ"מ ברבים חשוב חשש סכנה ד"ש לחוש עכ"פ שמא יבא אחד מהם לידי סכנה ע"י כחוק עשי"ה, וכך כאן אף דחסרון פרנסה ביחיד אינו סכנה דיוכל לקבל דקדק ולחזור על הפתחים מ"מ באלפים אנשים וגו' וקטנים ודאי יש לחוש שמא יבא אחד מהם לידי סכנה ע"י החסרון לחם וכו' חשש סכנת נפשות ועכ"פ אחרי שמלינו היתר זכא משום ח"י נפש ודאי ד"ש לבתיר גם עתה משום ח"י נפש של אלפי נפשות וכ"ל עכ"ל בגאון ה"ל, כנה מ"ש במסקנת דבריו לל"ק בהיתר משום ח"י נפש, כבר דחינו היתר זה שאין לו על מה שיסמכו, אמנם מ"ש לדמות זאת לחשש של סכ"י כמו בגחלת של מתכות ברכ"ר, תמכ תתמכ עיני מלמד דכ"ה שאני דזכות המלכות אגוני מנגא מן היסורין והפרעניות עיין סוטה (כ"א ע"א) עוד זאת לא דמי לגחלת של מתכות ברכ"ר, דאין הרבים יודעים כלל מהגחלת לשמור ממנו, משא"כ לאלכ אשר נוגע שמירת השביעית לח"י נפשם כלל לא נעלם זאת גם מאתם ויודעים כיטב, וא"כ מי ימנע בידם שלא יפשוטו ידיהם בעסק או במסחר אחר בשנת השביעית, ואם ח"י לא יעלה בידם מי ימנע בידם שלא יכנו מהלדקה, ועוד וכי החשש שזכר הוא ענין שנתחדש בזמנינו, וכלל מבורר בסמ"ע חו"מ סי' ס"ז סק"צ דבצרכה של שלש שנים לא ה"י אלא בזמן שהשביעית ד"ת יע"ש, וציארו (באות ק"צ) דעוד בזמן עזרא לא בצרכה של שלש שנים, וכן מהא דקיר"ל בסנהדרין י"ב דאין מעצבין בשנת השביעית ולא צמולאי שביעית ורגילין ה"י לעצב ערצ שביעית, ומדאורכו לעצב ושלל לעצב מפני השביעית ע"כ צעת ששננית ברייתא זו לא ה"י בצרכה של שלש שנים, ועיין ב"ב (ז' ע"ב) ומותר לאדם לאזור פירות בא"י ג' שנים ע"ש ושביעית ומו"ש, ועיין ברש"י שם ד"ה לאזור פירות ג' שנים לקנות בשביעית ללורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו בשביעית ובשמינית ברעז כו', הרי אף דלא ה"י בצרכה אז וחששו גם לסכנת נפשות, אפי"ה לא התירו רק לאזור הפירות ג' שנים, אצל לא התירו את השביעית לגמרי עי"ז, ואף שה"י גם דבר של רבים דכ"ר בגאון ה"ל מירושלמי ע"ז (פ"ב ה"ט) ד"ש להקל ע"י עילכ היינו ל"ד וסברא כל דהו ש"ס לתלות להתיר, אף שצ"ל יחיד לא היינו מקילין, ועיין עוד בירושלמי חגיגה (פ"ג ה"א) חד ספר ה"י חשוד על פירות שמיטת' אייתונו גבי רבי אמר לון ומכ יעציד עלוצא בגין חייו הוא עבר, הרי דאפי"ה לא התיר לו להתחלה,

[דיחו למה שמצדד הגאון הנ"ל להתיר מטעם דלא מצינו שעמד ב"ד ובטל אחרי שהתיר ר' ינאי לזרוע משום ארנוגא, ושמבואר כזה בירושלמי שבת (פ"ב ה"א) ובשי"ק שם]

[קכ"ח] ומ"ש בגאון ה"ל עוד ל"ד היתר ח"ל וגם אחרי דהתיר ר' ינאי לזרוע משום ארנוגא ולא מלינו שעמד צ"ד וצ"ל אי"כ י"ל דנמשך

בני סימן ב ציון

דומה כי הכיור גם עשוי עץ כזה צירושלמי שבת (פי"ב כ"א) ע"ש ענין זה גם בצניעות, ועי' שירי קרבן שם ד"ה לא עמד צ"ד וציטל לאמרי כן אפי' צאיסור דאף שבתירו חכמים משום סכנה דנשאר הכיור אף שפירסם סכנה כ"ז שלא עמד צ"ד וציטל ע"ש, וביא תימא צאמת ולי' דכ"ז שלא עמד צ"ד וציטל יש לחוש שמא יחזור דבר לקלולו ועי' תוס' ר"ה (ל"ב ע"ב) ד"ה צנעת גזירת המלכות שנו, ועכ"פ כרי ים כאן גם לא היור זה דלא מלינו דעמד צ"ד וציטל עכ"ל בגאון ה"ל. הנה עיין בגליון הש"ס צירושלמי שם שמישצ תמיכה שהי"ק על המלי"מ דאף אם גוף הציור בצניעות היה אף דאף, אבל איסור הכריעה צמי"ש פשיטא דאינו רק מדרבנן מטעם קנס כמבואר בש"ס גיטין נ"ד וצירושלמי ובכ"ד ומש"כ לא עמד צ"ד וציטל היור הכריעה צמי"ש שהתירו צנעת באונס וכיור הכריעה והכריעה בצניעות שהיא אף תורכ והתירו צנעת אונס כ"י יע"ש, ומעתה נבאר גם כך התירא שכתב לזרוע צנצניעות משום דלא עמד צ"ד וציטל, דז"ל כיון דהיא איסור דאף, ואף דכ"ז כ"י רק מדרבנן צ"מ עיקרו מדאורייתא, ועיין בצ"ח חר"מ (ס"י ס"ז סק"ג) עמ"ש הטור שם ואפי' אם התנה ע"מ שלא תשמיטנו שצניעות, שצניעות משמטנו דכ"ל מתנה עמ"ש צחורכ, ואף דכאידנא שמי"כ אינה אלא מדצריכס כיון דעיקר שצניעות דאורייתא הוא יע"ש, ועוד י"ל כיון דצאמת אחר שצטלה גזירת ארנוגא לא כ"י חורשין חורשין שצניעות כלל, א"כ צודאי כ"י עמד צ"ד וציטל או נחשז זה לעמד צ"ד וציטל ודריק.

1234567

[דיוחי למ"ש הגאון הג"ל להמציא היתר מטעם שהוא כמציל מידם וכמבואר בע"ז י"ג ובכמ"ק, ודיוחי לדבריו מכמה טעמים ולא דמי, ומדברי רבינו ישעיה הראשון משראני שכתב דאין לנו בזה אלא מה שהתירו חז"ל.]

[ק"י] ומ"ש הגאון ה"ל להתיר עוד לא היור מטעם שהוא כמלי' מידם, שכתב ח"ל ויש גם לא היור דמפני שהוא כמלי' מידם ממש צירושלמי דודאי צעלי הקאלאניעם מוכרים יינותיכס ופירותיכס גם לקונים עכ"ס סותרים וכדרך שמוכרים צקפס וכל שנה כשנותנים להם הסחורה החדשה משלמים הישנה ולוקחים החדשה וכך כסדר כמו שהוא הדרך כלל מסחר וכך הוא ודאי גם אלס וע"כ אם צנעת שצניעות יפסקו מלתת להקונים הקוגדען העכ"ס שלהם יקח הקונה אלס אחר ולפעמים תוטצ סחורה האחר צעיניו וצעיני הקונים היחידים שלו וישאר הקונה של האחר וכחוצ שהוא חייב לצעלי הקאלאניעם לא ישלם וכך הוא הווי צכל מסחר שאם הסוחר מסלק עסקו אזי הקונים שלו שחייבים לו קוראים לו שמיטת כספים מפאת שמוכרים לקנות אלס אחר צמחומים ואין להם מעות עבור שניהם וגם צזון לפעמים אחרי שאין לקנות עוד אלסו אין רואים לשלם זה ודאי יכ"י גם אלס צעלי הקאלאניעם שחגרום להם שציתת השצניעות הפסד חוצות שלהם אלס עכ"ס שילטרכו לקנות אלס אחר ולהם לא ישלמו וישארו חייבים וא"כ כרי כאן לא הכיור ממש דמפני שהוא כמלי' מידם דשריין

עצורו כמח איסורים בכ"ד, עי' ריש ע"ז וכוונת צתום צכורות (צ"ב ע"ב) ד"ה שמא ולר"ת שריין גם איסורא דאורייתא דקבלת שצנעת מן העכ"ס מטעמא דמפני שהוא כמלי' מידם, ובצ"ז (י"ג ע"א) ג"כ התיר טומאת כהן צחור' וצניות הפרס לדון ולערער עמכן מפני שהוא כמלי' מידם, וגם בליכס ליריד כ"י ע"ש. וכן בגיטין (מ"ד ע"א) ועוד צדוכתי מוצי צפוסקים. עכ"ל בגאון ה"ל. ולפענ"ד תמכ תמכ אקרא אשר צמחכגה"ר. ברחיק כ"כ ללכת צז, מלבד דלא דמי לבק דשריין מפני שהוא כמלי' מידם דשם אין דרך אחר להלי' את צמחום משא"כ ככא מלבד דאין בכרת לעשות עסק המסחר על דרך שמי"ר אותן בגאון ה"ל כמובן, זאת ועוד אחרת אפי' צאופן שכבר נתמסר המסחר צאופן שמי"ר כרצ ה"ל. הלא יבול ג"כ להלי' את צמחום ע"י הערכאות של הממשלה אשר התירו מפורש צתלמיד צאופן שאין בכרת כלל לעצור על איסור שצניעות, ועוד דלא שריין לילך לכסן לחור' וצניות הפרס רק לאחר שידעי צודאי שהגוי אינו רואה לשלם אזי מותר לילך לשם לדון ולערער עמכן משא"כ ככא האין תתיר שיעצור על איסור שצניעות מחשש ספק שמא לא ישלם הגוי, ועוד אפי' אי כ"י ודאי שלא ישלם הגוי, כרי צכר כתב רבינו ישעי' כראשון משראני צתשצותיו כ"י ס"י ל"ט, כ"ד צצרכ"י וי"ד ס"י קמ"ט ס"ג לענין אם מותר לעצור איסור דרבנן להלי' צמחום מן העכ"ס, כחצ ח"ל אין אנו רשאין לדמות איסורי דרבנן זה לזה כס שקלו צפלים צינתס אינכ איסור שלהם נדחכ צאחכ מקום נדחכ כדאמרי שלבי פרק האשכ ובכמ"ק צתלמוד. אבל אנו אין אנו רשאין לצטל דצריכס עד שצמלל ראי' צפירוש מאותו דבר ולא שצדמכ להם דבר לדבר שסם ידעו אינכ יש לאסור ולכחמיר ואנכ יש להקל ואין לנו כי אם להקל דצריכס ואע"פ שצעינינו נפלא כדבר צעיניכס לא כ"י נפלא שסם עמדו על דעת הצריות וידעו לצחון כל דבר מכ שאין אנו יודעין עכ"ל רבינו ישעי' כראשון משראני ז"ל, וכחצ של זה הצרכ"י ח"ל ודבריו חיים וקיימים קלורית לעין עכ"ל, כרי דסגר עלינו המדבר להסיר לעצור איסור אפי' דרבנן כדי להלי' מידם, ואין לנו אלא מכ שהתירו חז"ל.

[דיוחי למ"ש הגאון הג"ל להמציא היתר מטעם שמשלמין מס מהקרקעות עפ"י ד"ת בתום חולין ז', ודיוחי לדבריו ד"ת מיירי בשדות של המלך ממש ורק בידינו לטסקא, ובשדות שלנו לא נחשב המלכות אפי' כשיתוף ע"י המס, ועוד דהרי בתום דח"ל חידושו של ר"ת.]

[ק"י] ומ"ש בגאון ה"ל לצדד להתיר מפאת דכקרקעות משועצדות למס המלכות וחשיצי שדות של נכרים מש"כ. והביא דברי ר"ת צתום חולין (ז' ע"א) ש"י הטעם שאין אנו מפרישין עכשיו צחור' תר"מ דאין כשדות חשצות כמו שלנו לפי שנותנים מהם מס. ולפי"ז צימיכס לא כ"י מפרישין אלא מהנכו דלא יכצי טסקא כ"י עכ"ל צתום, וכחצ בגאון ה"ל ד"ל להכרי' דגס צא"י צאמת אין חיוצ תר"מ רק צצרעא דל"ל טסקא, וכזכ הוא דנכגא תר"מ צא"י מדצריכס, אבל ש"ס עליכ מס חשיצא צאמת של נכרי וצצריין ג"כ דיש קנין לנכרי להפקיע כ"י ופטור צאמת גס מתר"מ וכ"י דלענין תר"מ ודאי חלילה להקל עתכ מכח זה כיון

[דיחויי למה שהמציאו הרבנים בסי תורת יהונתן, ובסי אוצרות יוסף, שימכרו את השדות רק על שנת השמיטה לבד, דליכא משום הפקעה מתרומה און.]

[קריג] עורר כרעישו הרבנים בגאונים על תיקון המכירה הנכונ, מטעם דקא מפקע לה מתרומה כמבואר בע"ז (כ"א ע"א), וראיתי בסי תורת יחונתן (פ"ו אות מ"ט), וכן בסי אולרות יוסף שחושבין לתקן זאת באופן שלא ימכור רק על שנת השמיטה לבד, דלא מיקרי אז הפקעה מתרומה, יען כי בלא"ה אין תרומה נוכח בשנת השמיטה יע"ש בדבריהם, אחמכה, בלא בעיקר הטעם דקאמר בסי משום הפקעה מתרומה, הוא משום דקא מפקע ממלות, וע"ד דקו"ל בגיטין (מ"ד ע"א) דקונסין המוכר עצדו לעכו"ם לפי שהפקיעו ממלות, אבל פשוט דאיתו צא לשלול צדק אס ליכא בהמכירה רק הפקעה ממלות בתלויות בשביעית, דמ"ש מהפקעה מתרומה, ובה דלא נקט בסי רק משום הפקעה מתרומה, י"ל צפשיטות דנקט בסי דבר הנוכח צדק השנים, ועיין בשרית שמן המור חו"ד סי' ד' שהעלה דצמקוס דמותר למכור, יותר עדיף למכור מכירה גמורה או עכ"פ בהכלתו על כמה שנים שלא יבא נראה כמוכר מפני בשביעית,

[דיחויי למה שהמציא הה"ג ר' זלמן שיך ז"ל דבגויי שבלא"ה יש לו חני' בקרקע א"י, ליכא איסור במה שמוסיפים למכור לו, דיחויי לדבריו מירושלמי פ"ק דע"ז, ומחסי יבמות (כ"ב ע"א) בדיה ההוא.]

[קריג] ומ"ש בסי שנת הארץ סי' י"ב, בשם כ"ג ר' זלמן ש"ך (הקדוש כ"ד): חד מצד"ל דעייק יפו ז"ל, שבעיר ד"ל דבגויי שבלא"ה יש לו חני' צקרקע אין התוספות, מכ שמוסיפים עלי עתה אסור מכירת יע"ש, ועיין בסי תורת יחונתן (פ"ו אות נ"ח) שכבר ישב על מדוכא זו וכתב בסתירת המלך זו כיון דעכ"פ ע"ז שמכרה לו עתה יכ"י ישיבתו בארץ יותר קצב אסור יע"ש, ועיין מ"ש בזה בסי בוראות שעב (פרק כ"ו), ולפענ"ד יש להביא ראיה בסתירת ביתר זכ מהא דאמריר בירושלמי פ"ק דע"ז דר' סימון ה"י לו כרמים נטועים בזה המלך ושאל לר' יוסי וא"ל יאצדו ואל תשכירם לא"י, ואמאי לא תתיר ר' יוסי להשכיר לגוי שיש לו כבר חני' צקרקע, ואפי' ר' יושע לא תתיר להשכיר אלא צמקוס שאין ישראל מלווין, הרי צמקוס שיש לגוי כבר חני' צקרקע, וכן להתיר אף צמקוס שיש לגוי כבר חני' צקרקע, וכן יש לדחות המלך הרב בגיל מחסי יבמות (כ"ב ע"א) בדיה הכוא, עפ"מ"ש הפ"מ עכ"ת בכוונת החוס' דאין נתן המלך שלמה לחירס עשרים עיר בארץ הגליל, ועיין מה שכתבנו בזה [באות ק], ומעתה לדברי הרב בגיל הא י"ל דכבר ה"י לו לחירס חני' צקרקע א"י, וע"כ דאסור למכור קרקע לגוי אפי' כשיש לו חני' צקרקע כיון דיגרוס ע"ז שוכא ישיבתו בארץ יותר קצב, ועוד דהא עכ"פ לא כועיל בזה לענין האיסור משום דקא מפקע לה מתרומה וכ"ל.

בזמניו

כיינו משום דשם אין הפסד בדבר דגם בתרומה הוא ג"כ רק אחד ממאכל ומשא"כ לענין? שביעית דכוא דבר גדול כזה הנוגע לכל פרנסת אלפי נפשות ודאי יש לנרף גם לך ביתר בגיל דמשום כמס חסיד שדכ נכרי ויש קנין כ"י עכ"ל בגאון בגיל, הנה מאד נפלאתי על רב באי גאון בגיל מלבד דחידושו של ר"ת הוא דוקא בשדות של המלך ממס ורק צדיקו לטסקא וכמו שפירש ר"ת גופי יותר דבריו צתום ע"ז (כ"ט ע"א) צד"ה שכתבו ח"ל דמ"ש אס יש עליו טסקא לא נחשב לשל ישראל דכיון דדינא דמלכותא הוא שאס לא יתנס שוכי משועבדות ציד עכ"ל ומשוקעות לו ולכן אינס שלנו עכ"ל, עוד זאת יש להכריח דחידושו של ר"ת הוא דוקא בשדות של המלך ממס בגיל, דאלי"כ הכי דמשלם מס להמלך מהקרקע מ"מ לי"כ אלא כשיחוף, עיין פסחים (י' ע"א) גבי צהמת ארנונה לענין צדור וציר"ד סי' ש"כ סי"ב, דלא חסיד רק יד עכ"ל צמלעם וכיינו שותף, אבל אינו נחשב כשל בגוי לגמרי, ומעתה בשדות שלנו דכבר ציארנו כ"פ בחידושינו דאפי' בשדות הנקראים "ערץ מיר"י יש להישראל שטר מכירה ונרשם בכתבנו על שמו, וא"כ פשיטא דלא נפקע שם הישראל מהשדה ע"י כמס שמשלם להמלך או כממשלה דאינס נקראים רק שותפים ע"ז, ושותפות עכ"ל אינו פוטר מתרומה ושביעית, ועוד י"ל דלי"כ כממשלה אפי' שותפים כיון דמתרלה ליקח ממון, וכפסחים (י' ע"א) בגיל וצתום שם ד"כ צהמת ארנונה, ועוד דגם עיקר חידושו של ר"ת דחי לה כר"י צתום שם וכתב טעם אחר לפטור ¹²³⁴⁵⁶⁷ת"מ צתום ע"ש.

[דיחויי למ"ש הגאון הג"ל דמצינו קולא זו מפאת המס במה שמשכירין דירות לעכ"ל, כמבואר בש"ך יריד סי' קנ"א.]

[קריג] ומ"ש בגאון בגיל דמצינו קולא זו מפאת כמס צמח שמשכירין דירות לעכו"ם אף שמכניסין לתוכן ע"ז דהיא ח"י דא"י מלא תצוה תועבה אל ביתך, ואעפ"כ מקילין בזה מפאת דבצתים משועבדים למס ואין הצתים שלנו רק של המלכות ולא מיקרי ביתך כמבואר בש"ך יריד סי' קנ"א סי' ק"י, וא"כ כמו כן הרי השדות משועבדות למס וגם השדות אינן שלנו ושפיר יש להקט מפאת זה וכמוצן, עכ"ל בגאון בגיל, צמחגכ"ר נא העתיק יפכ דברי הש"ך בשם הראצ"ן שם, דלא נמלא בש"ך שם כדבריו דע"י כמס אין הצתים שלנו רק של המלכות, ורק זה לשון הש"ך בשם הראצ"ן דכיון דאיתן ישראלים נותנים מס מקרקעות להעכו"ם אינו מיוחד הצת לישראל עכ"ל, הרי דלא כתב רק שאינו מיוחד הצת לישראל, אבל אין כוונתו כלל דלא נקרא שם ישראל על הצתים, וכונתו היא צפשיטות דע"י כמס נחשב המלכות כשותף וכיון דהא דאין משכירין צתים לעכו"ם היא רק איסור דרבנן כמבואר צתום ע"ז (כ"א ע"ב) בסוד"ה אף, והביאו הש"ך בגיל, ובדבריו קי"ל יש צריכה, ואמרין דבחלק של המלכות הביא את האליל, ולא בחלק של ישראל, משא"כ לענין איסור עבודה בשביעית לא שייך לומר צריכה דהא אפי' צחק של בגוי אסור לישראל לעבוד ומכש"כ בחלק של ישראל ודוק.

סימן ג

הוראת רבנן קשישאי

אשר יצאה סאת רבני וגאונא אהיק בשנת תרד"ח
לפ"ק. (העתק אות באות הנדפס בריש ספר פאה השולחן עם
בית ריב"ז)

ישש שנים תזרע את ארץ, ר"ל אמר כשישראל
עושין רצונו של מקום הן עושין שמיטת אי
בשבות אי שנאמר ויש שנים תזרע שך וכשישראל
אין עושין רצונו של מקום הם עושין ד' שמיטין
בשבות אי הא כולל נירע שנה חרפה שנה נמלא שכן
עושין ד' שמיטות בשבות אי. (מכילתא משפטים כ"ג)
גבורי כח עושי דברו במה הכתוב מדבר איך ילחם
בשומרי שביעית הכתוב מדבר בנוכח שבעולס אדם
עושה מלוא ליום אי לשבת אחת לחודש אי שנה
לשאר ימות השנה (ר"ל שנה תמימה) ודין חמי
חקלי ציורא כרמי ציורא כר ושתיק. יש לך גבור
מח. וא"ת אינו מדבר בשומרי שביעית נאמר כאן
עושי דברו ונאמר להלן זה דבר השמיטה מה דבר
שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר אף דבר
האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר (מד"ר
פי ויקרא פ"א).

הז כאשר קרבה שנת השבע שנת התרמיס לזיכור
שנת השמיטה לעת התרמיס בשם הגאונים
אשר עליהם סמכו גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים
וכל ישראל וכן המנהג מדור דור. ועתה ציינו אלכ
אשר זכו כמה מאהצ"י להיות להם אחוזת נחל
בארצנו הקדושה לעבדה ולשמר ולקיים מצוות
התלויות בארץ. חזי זמן לא כצור אשר נדבה רוח
שרי ושיאי ישראל גם המה לקנות אחוזת נחל
בארץ ונתנו אותם למאות נפשות אנשים למען יעבדו
עבודת השם ויבנו מניגה כפס וצנו בתים ונטעו
כרמים וזרעו שדות וחפץ כי צידם כלילת אשרי חלקם.
ועתה בעלי המושבות היראים והחרדים לדבר כי
שמחים אלי גיל בצפייתם כי קרבה שנת השבע שנת
השמיטה ויבנו לקיים מצוות ד' שליונו בתוכ"ק
לשבות מעבודת קרקע כמאמ"כ ושבתה בארץ שנת לד'
וכל אי מעובדי אדמת קודש שומרי מצוות יסליכו
אתם ומחשבתם ולבם נכון בטוח בד' כי הוא היותן
הדגן והתירוש והילכך וצרכות שמירת מצוות שביעית
על אדמת הקודש גאולתנו קרובה לבוא וארוכת
כולנו מברכ תלמח כמוצטת לנו מימי עולם.

אך שמועב שמענו כי אחי צני אדם אשר לא נח
דעתם בזה באמנם מי יפרנס אותנו ומאין
תבוא עזרתנו אם לא נעבוד את אדמתנו בשנה
השביעית והאדמה תשאב שממה. ודרשו לנו לחפש
אחרי היתירים לבטל מצוות ד' ונחלו להשתמש
באמצעים נוראים למלא חפצם ורלוגם ותאות נפשם
ולבטעות גדולי ישראל מחו"ל לבטל מצוות ד' מצוות
שביעית באמנם כי נוגע הדבר לפקדין וביטול כישור
ולא כן הוא. ונהפוך הוא כי מלבד שאינו נוגע לפקדין
ולכריסת כישור כי עוד יוכיח שמירת שנת השמיטה
לטובת כישור ולטובת הארץ כידוע לנו אחרי החקירה
ובדריש

[במפתח אשר ליכא ח"ו חשש פיקר-ג ובזילת שדות. וגם
תלית אשר בך ה' את בעלי האחויות בהון ועושר. לית דין
ולית דיינא שהורה היתר מכירה הנהוג בזה משולם. ביאור בש"ס
שבת (ק"ח ע"ב) אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כו.]

[קל"ה] **ישש** עוד לכאריך בענינים אילו, אך כעת
אסתגר בזה, ואייכ עוד חזון למועד, וגם בזה
לא באתי לסורות כלכך, ובפרט כי לעיר לימים אכבי,
וגם כתבתי קונטרס זה מתוך הטייידות, אך מלאתי לנכון
וגם לחוצה, להניע דבריו הג"ל על שלחן של מלכים
מאן מלכי רבנן גאונים שרי התורה והיראה היו
די בכל אחר ואחר, וכתלמיד הדין לפני רבותיו
בקרקע, כי לפעמי' היתר המכירה הכובד צומנינו אין
לו על מה שיםמכו, ואסתק בסמוך בעצמי הפסק
של חכמי ורבני גאונים פעמי' ז"ל משנת תרמ"ח,
ופסק מוח"ז כגכ"ל מוכ"ר משכ נחום וואללענשטיין
בראש"ד דפעמי' ז"ל משנת תרמ"ט אשר לווחו על
היתר הוראות שבע בתיוקן המכירה, ועיין להגאונים
בית כלוי ז"ל, וברידצ"ז ז"ל בהקדמתו ובספרו סי' ד',
ובגרמ"ט שטיינבערג מבראש"ד ז"ל במכתבו השני להגאון
מוכ"ר מבראש"ד שטיינ"א ועיין לעור גאונים ארץ
אחרי לבנון הנדפסים דברי קדשם בריש ספר פאה
השלחן עם בית רידצ"ז, ובקונטר' משמרת להבית וחוס'
שביעית להגאון מוכ"ר מבראש"ד שטיינ"א,
ומעתה ממש"כ צומנינו אשר בך כי את בעלי
האחויות זכון ועושר תלית וליכא חשש פיקר'י
וחשש הכריסת וגזילת השדות ע"י הגויים כלל כנווע,
איכ לית דין ולית דיינא שכורכ היתר בזה מעולם,
ולזאת חיוצא רמיא, על רועי ישראל שיטכסו עלה
לקרב את לב ישראל לאצונו שבשמים, ולהכריס מכשול
זה מדרך עמנו ולתקן ולחזק במסמרות נטועים חומת
דת תוכ"ק, ובזה יתרצב כבוד שמים. ובזכות זה
חכם צ"צ לגאולת משה לדקינו ויכ"י על תולד צנוי
ליון וירושלים. ועיין שבת (ק"ה ע"ב) אמר ר"י
משום רש"י אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות
כהלכתן מיד נגאלין יע"ש. והנה נודע הדיקדוק
ולמח דוקא שתי שבתות ועיין מה שכתבנו בזה
בקונטרס מדה כיוס. ועתה נלפעמי' עפ"י המצואר
בתוכ"ר ריש פי' בזה כשם שנאמר בשבת בראשית שבת
לד' כך נאמר בשביעית שבת לד' ע"כ. הרי דאיתקש
שביעית לשבת, ואיכ י"ל דגם בזה דאמר רש"י
אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כו. הכוונה
שבת בראשית ושבת הארץ. ועיין ברד"ק ישע"י (י"ו)
על הפסוק כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו
את שבתותי וגו'. הביא בשם א"א ז"ל שפירש
שבתותי שבת בראשית ושבת הארץ כי גם צעון
שמטת הארץ גלו יע"ש, ועיין סנהדרין (י"ו ע"א)
במלאי שביעית צ"ד בא. וי"ל משום מצוות שביעית
שיתקיימו מקודם. וכש"ס דשבת (ק"ה ע"ב) כג"ל,

[אוצר חכמה]

ועירא דמן חבריא חכמי ורבני הישיבות בפעמ"ק

ירושלם תובב"א.

דוד שפירא

יצחק